

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 2730 8° (LN 1664)

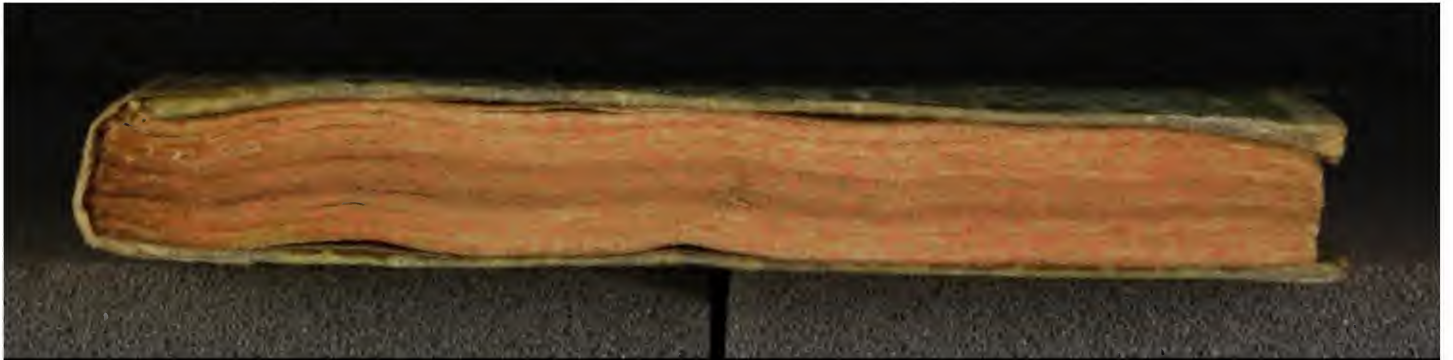
Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 2730 8° (LN 1664)

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 2730 8° (LN 1664)

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 2730 8° (LN 1664)

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 2730 8° (LN 1664)

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 2730 8° (LN 1664)

N° 2730.

M. T. ...

= 2 d 1664
M

I
LO
V
V
Libel
pu
Satell
ci

D. 2

I O A N N I S
L O D O V I C I V I V I S
V A L E N T I N I , A D
V E R A M S A P I E N T I A M
I N T R O D U C T I O .

*Inna non se
2.74*
Libellus doctus & elegans, in gratiam
puerorum philocalon ab alijs eius
opusculis separatus.

E I V S D E M

*Satellitium animi, siue symbola, Prin-
cipum institutioni potissimum
destinata.*

H A F N I Æ

1 5 9 9 .

1
mur,
tanqu
mus h
randa
Hi
mencib
human
ratio il
um pre
Qu
ones,
M
N
ut sa
abdu
F
qua
adpr
carit

IOAN. LODOVICI
VIVIS VALENTINI
AD SAPIENTIAM
introducō.

Vera sapientia est, de rebus in
corruptè iudicare, ut talem
unaquamque existimemus,
qualis ipsa est, ne vilia secte-
mur, tanquam preciosa: aut preciosa,
tanquam vilia reñciamus: ne vitupere-
mus laudanda, nèue laudemus vitupe-
randa.

Hinc enim error omnis in hominum
mentibus ac vitium oritur, nihilq̄ est in
humana vita exitiabilius, quam depra-
uatio illa iudiciorum, cū rebus non su-
um precium redditur.

Quocirca perniciosæ sunt vulgi opini-
ones, quæ stultissimè de rebus iudicant.

Magnus erroris magister, populus.

Nec aliud magis laborandum est, quàm
ut sapientiæ studiosum à populari sensu
abducamus, & vindicemus.

Primū omnium suspecta illi sunt,
quæcunq̄ multitudo magno consensu
adprobat: nisi ad illorum normam reuo-
cerit, qui singula virtute metiuntur.

A 2

Ad sue-

INTRODVCT.

7 Adfuescat unusquisq; iam tum à puero veras habere de rebus opiniones, quæ simul cum ætate adolescant.

8 Et ea cupiat quæ recta sint, fugiat quæ praua: ut adfuefactio hæc bene agere, vertat ei propè in naturam, ut non possit, nisi coactus & reluctans ad malè agendum pertrahi.

9 Eligenda est optima vitæ ratio: hanc consuetudo iucundissimam reddet.

10 Tota reliqua vita ex hac puerili educatione pendet.

11 Ergo in curriculo sapientiæ primus gradus est ille, veteribus celebratissimus, SEIPSVM NOSSE.

DIVISIO RERVM.

12 **H**omo ex corpore constat & animo, Corpus habemus ex terra, & his elementis, quæ cernimus ac tangimus, corporibus bestiarum simile.

13 Animum diuinitus datum, angelis & Deo similem, unde censetur homo, & qui solus meritò esset homo appellandus, ut maximis viris placuit.

14 In corpore sunt forma, sanitas, firmitas, integritas, robur, celeritas, delectatio: &

his

his con
latio, i
corpor
In
traria,
Ex
tia, nob
gratia:
opia, igt
ritas, od
R

R Egin
præst
omnia si
lari oport
Virtu
homines
mines,
Re
ferat, n
Ne
bona, f
gus, qu
catus c
tiones

AD SAPIENT.

his contraria, deformitas, morbus, mutilatio, imbecillitas, tarditas, dolor, & alia corporis seu commoda, seu incommoda.

In animo eruditio, & virtus: & contraria, ruditas, viciū.

Extra hominem sunt, diuitiæ, potentia, nobilitas, honores, dignitas, gloria, gratia: & contraria his, paupertas, inopia, ignobilitas, utilitas, dedecus, obscuritas, odium.

RERVM NATVRÆ

ac precia.

REgina & principes rerum omnium præstantissima est virtus: cui reliqua omnia si suo velint officio defungi, ancillari oportet.

Virtutem voco, pietatem in Deum & homines, cultum Dei & amorem in homines, voluntatemq; benefaciendi.

Reliqua si quis ad virtutem hanc referat, non mala videbuntur.

Nec qui primū hæc nuncupauere bona, sic de illis senserunt, ut nunc vulgus, quod veros illos ac naturales significatus corruptit: unde & rerum æstimationes mutatae sunt.

A 3

Sic

INTRODVCT,

- 21 Sic enim sunt intelligenda hæc, quatenus censentur bona. Diuitiæ sunt non gemmæ, aut metalla, non magnifica ædificia, vel supellex instructa: sed non ijs carere, quæ sunt ad tuendam vitam necessaria.
- 22 Gloria, bene audire de virtute.
- 23 Honor veneratio ob virtutem.
- 24 Dignitas, recta hominum opinio de magna virtute.
- 25 Potentia & regnum, habere multos, quibus probè ac rectè consulas.
- 26 Nobilitas, excellentia actuum esse cognitum, vel à bonis prognatum, similem parentum se præbere.
- 27 Generosus est ad virtutem à natura optimè compositus.
- 28 Sanitas, talis habitudo corporis, ut valeat mens.
- 29 Species, lineamenta corporis, quæ animum formosum ostendant.
- 30 Vires & robur, ut exercitijs virtutis sufficias, ne facilè defatigeris.
- 31 Voluptas, delectatio pura, solida, & diuturna, qualis capitur ex ijs solis, quæ ad animum pertinent.
- 32 Si quis hæc aliter, ut à populo videlicet

cet

cet int
reperie
Pri
pus rel
tia ad
um virt
Co
regume
& natu
subiect
tale im
Porro
tur, ut c
cognira
teneamu
Quid
quadam
tira: et
qui po
Qu
incert
agere.
Et
quò q
cinis i
iter fa
T

ET SAPIENT.

cet intelliguntur, discutiat ac expendat,
reperiet inepta, vana, noxia esse.

Primum, externa omnia vel ad cor- 33
pus referuntur, vel ad animum, ut diui-
tiarum ad tuendam vitam, honor ad iudici-
um virtutis.

Corpus ipsum nihil aliud est, quam 34
tegumentum, vel mancipium animi, cui
& natura & ratio, & Deus ipse iubent
subiectum esse, ut brutum sentienti, mor-
tale immortalis ac diuino.

Porrò in ipso animo eruditio in hoc para- 35
tur, ut cognitum vicium facilius fugiamus,
cognitam virtutem facilius persequamur,
teneamusque: alioqui superuacanea est.

Quid aliud est vita, quam peregrinatio 36
quædam, tot undique casibus obiecta & pe-
tita? cui nulla hora non imminet finis,
qui potest leuissimis de causis accidere.

Quare stultissimum est, cupiditate tam 37
incertæ vitæ foedum aliquid aut prauum
agere.

Et quemadmodum in via, sic in vita, 38
quò quis expeditior, & paucioribus sar-
cinis implicatus, hoc leuius & iucundius
iter facit.

Tum natura humani corporis ita con- 39

A 4

stiter-

INTRODVCT.

stitutum est, ut paucissimis egeat: ut si quis animadvertat, haud dubiè insanix damnet eos, qui tam multa tam anxie congerunt, quum sit tam paucis opus.

- 40 Diuitiæ nanq; & possessiones, & vestimenta in usum tantum parantur: quem non adiuuant immensæ opes, sed opprimunt, ut navem ingentia onera.
- 41 Nec aurum, si non utare, à cœno differt: nisi quod angit magis eius custodia: & efficit, ut dum ubi uni studes, ea negligas, quæ maximè sunt hominì curanda.
- 42 Est enim pecunia idolorum seruitus, cum ei reliqua posthabentur, nempe pietas & sanctum.
- 43 Ut transeam, quod insidiæ diuitijs tenduntur, quot & quam varijs casibus percutunt, in quam multa vicia detrudunt?
- 44 Culta vestimenta quid aliud sunt, quam superbiæ instrumenta?
- 45 Vitale indumentum excogitavit necessitas: preciosum, luxus: elegans, vanitas: suborta est in vestitu contentio. hæc multa docuit superuacanea & damnosa, dum etiam homines ex eo, quod infirmitatem nostram arguit, honorem captant.
- 46 Ita diuitiarum pars maxima, ædificia, supel-

supe
auru
genu
tur,
usibu
lan
cendi
ducta
quæri
V
citur:
tem ha
lus, &
chritud
Sed
elemen
Ign
um na
P
mole
tudine
malor
quid n
C
quan
H
est:

ET SAPIENT.

supellex numerosa & opulenta, gemmae,
aurum, argentum, ornamentorum omne
genus, spectantium oculis & comparan-
tur, & exponuntur, non possidentium
usibus.

Iam nobilitas quid est aliud, quam nas- 47
cendi sors & opinio, à populi stulticia in-
ducta? ut quæ sepe numero latrocinij
quæritur.

Vera & solida nobilitas à virtute nas- 48
citur: stultum quæ est, gloriari te paren-
tem habuisse bonum, quum sis ipse ma-
lus, & turpitudine tua dedecori sis pul-
chritudini generis.

Sed certè omnes ex eisdem constamus 49
elementis, & idem omnium pater Deus.

Ignobilitatem contemnere, hoc est, De- 50
um nascendi autorè tacitè reprehendere.

Potentia quid est aliud, quàm speciosa 51
molestia? in qua si quis sciret, quæ solici-
tudines, quæ anxietates insint, quantum
malorum mare, nemo est tam ambitiosus,
qui non eam fugeret, ut grauem miseriam.

Quantum est odium, si regas malos? 52
quantò maius, si malus ipse?

Honor si ex virtute non oritur, prauus 53
est: sin ex virtute, hoc præstat virtus, ut

INTRODVCT.

is negligatur: aliter verò non erit virtus,
si quid honoris facit gratia: sequi enim de-
bet honor, non expeti.

54 Dignitates, quis potest sic appellare,
cùm indignissimis quoq; hominibus con-
tingant? nempe fraude, ambitione, præ-
mijs, pessimis artibus quæ sitæ.

55 Et gloria, est ne aliud, quàm (ut ille
dixit) Aurium vana inflatio?

56 Ex qua, ut honore & dignitate, nihil
omnino ad eum pertingit, de quo sunt:
& incertæ, vagæ, iniquæ, momentaneæ
sunt, similes parentis suæ multitudinis:
quæ eodem die eundem hominem & com-
mendat, atq; euehit summè, & vituperat
ac deprimit extremè.

57 Quid dicam nasci ex his rebus, par-
tim deridendis, partim stultis, partim sce-
leratis, sicut ludo pilæ, profusione patri-
monij in comestationes scurras, mimos:
bello potissimum, hoc est, impunito la-
trocinio, quò magis vulgi dementiam a-
gnoscas?

58 Secedat in se unusquisq;, ac solus cogi-
tet, inueniet, quàm parùm ad se attingat
ex fama, rumoribus, veneratione, hono-
re populi, de quibus gloriatur.

Quid.

ter
seru
I
tem,
prisc
stus
cta e
cta, t
lus a
I
pe cu
ni po
fissim
L
iuuan
cus ill
desol
cun
ribu
I
mai
rati
& c
rite

AD SAPIENT.

Quid in somno, quid in solitudine in- 59
ter summum regem interest, & infimum
seruum?

Deniq; sic unusquisq; sentiat, nobilita- 60
tem, honores, potentiam, dignitates, ex
prisca hominum persuasione, quam Chri-
stus animis suorum ademit, nata & reli-
cta esse: & in Christianos homines inui-
cta, tanquam lollium, quod hostis diabo-
lus asper sit bonæ segeti Dei.

In corpore ipso quid est forma? nem- 61
pe cuticula bene colorata: si intraria cer-
ni possent, quanta vel in corpore specio-
sissimo cerneretur fœditas?

Lineamenta & corporis decor quid 62
iuvant, si turpis sit animus? & sicut Græ-
cus ille dixit: In hospitio pulchro hospes
deformis.

Robur quorsum pertinet in homine, 63
cū res maxime & homine digne, non vi-
ribus neruorum gerantur, sed ingenij?

Nec vires, quantumcunq; augeantur, 64
maiores erunt, quàm tauri & elephanti:
ratione illos, ingenio, virtute superamus.

Transeo, quòd forma, vires, agilitas, 65
& cæteræ corporis dotes, ut flosculi cele-
riter marcescunt, exiguis casibus diffugi-
unt:

INTRODVCT.

unt: vel una febricula validissimum quandoq̄ hominem concutit, & summum decorem tollit.

66 Vt nihil accidat, certè necesse est illa omnia cum ætate flaccescere, ac decidere.]

67 Nemo ergo potest externa iure sua dicere, quæ tam facilè ad alios transeunt: nec corpora, quæ tam citò auolant.

68 Quid? quòd hæc, quæ multi admirantur, magnorum viciorum sunt causæ: velut insolentiæ, arrogantia, socordia, ferocitatis, liuoris, æmulationis, simultatum, rixarum, bellorum, cædis, stragis, cladis.

69 Delectatio corporis, ut corpus ipsum, vilis ac pecudina est, qua sæpius, ac vehementius & diutius pecora, quàm homines, perfruuntur.

70 Ex hac quum morbi pleriq̄ ad corpus redundant, & ad rem familiarem permagna damna: tum ad animum certa pœnitentia, & hebetudo ingenij, quod delicijs corporis extenuatur, ac frangitur: deniq̄ odium virtutum omnium.]

71 Nec aperte frui licet: nam ut dedecent ^{Sancti Iuan} generositatem nostræ mentis: ita nemo tam perditus est, quin eas erubescat apud ^{Sancti Iuan} arbitros capere: pariunt enim ignominiam,

Fruuntur æternam

nam
runt.
C
ment
nec u
marit
Erg
malu
nobili
ignom
bos, in
xima, i
Mag
traria
ma, per
mentis
Relic
bes, pr
erunt
ras, v
Pr
ficien
est, ut
tegra,
Kürpft
plum
V

AD SAPIENT

niam, idcirco tenebras & latebras quaerunt.

Quid? quod sint fugacissimæ, & momentaneæ, nec retineri ulla vi possunt, nec unquam veniunt puræ, cuiuscumque a-

Ergo exclusis vulgi sensibus, maximum malum putato, non paupertatem, aut ignobilitatem, aut carcerem, aut nuditatem, ignominiam, deformitatem corporis, morbos, imbecillitatem: sed vicia, & his proxima, inscitiam, stuporem, dementiam.

Magnum bonum credito horum contraria, virtutem, & quæ huic sunt finitima, peritiam, acumen ingenii, sanitatem mentis.)

Reliqua vel externa, vel corporis, si habes, proderunt tibi ad virtutem relata, ob-erunt ad vicia. Si non habes, caue ne queras, vel cum nimio dispendio virtutis.

Prolixius quæstus est, pietas cum inscientia. Fama, tametsi nihil agendum est, ut videaris, conservanda tamen est integra, quod interdum ea cura à multis nos turpibus cohibet, sed præcipue in exemplum ceterorum.

Vnde præceptum illud sapientum & sancto.

quans
m de.
est illa
ridere.)
sua di-
nseunt:
nt.
admiran-
tusa: ve-
tia, fero-
lcatum,
cladis,
s ipsum,
ac vehe-
n homi-
d corpus
n perma-
ra poeni-
d delictis
r: deniq;
e decem
nemo
it apud
nomin-
niam,

INTRODVCT.

sanctorum virorum: Nec malum faciendum, nec eius simile. *ne fiat. sicut hominum. sicut dicitur in d. d. d. d. d.*

78 Quod si hoc assequi non possumus, conscientia debemus esse contenti: & quum tam deprauati erunt hominum sensus, ut quæ sunt optima, putent esse sceleratissima: tunc laborandum erit, ut interna & externa soli Deo approbemus, idque abundè nobis sufficiat.

79 Etiam mala, quæ dicuntur corporis, vel fortunæ, licebit in bonum vertere, si patienter feras: & tantò sis ad virtutem promptior, quò minùs tibi in illis succedit, ac proinde es expeditior.

80 Sæpenumero ex damnis corporis, vel externorum magnæ sunt accessiones virtutibus natæ.)

DE CORPORE.

81 ET quoniam in hac nostra peregrinatione ^{randimus} animum ⁱⁿ gestamus in corpore ⁱⁿ inclutum, ^{maximasque opes in vasis fictilibus:} non omnino repudiandum nobis est, & contemnendum corpus.

82 Sic curandum tamen, ut se non dominum, non socium esse sentiat, sed ^{ut} mancipium: nec libi ^{pro se} pasci, aut viuere, sed alteri.

Quò

AD SAPIENT

Quò curatius est corpus, hoc animus 83
neglectior,

Quò mollius habetur corpus, hoc acrius 84
menti reluctatur. & ut equus delicatè
pastus, lellorem excutit.

Grauis sarcina corporis animum elidit. 85
Secum ingenij sagina corporis aus
indulgentia retunditur.

Cibi, somni, exercitationes tota corporis 86
curatio ad sanitatem referenda est,
non ad voluptatem; ut animo promptè
inseruiat, nec ferocia cultus intolelcat,
neu virium inopia decidat.

Nihil est, quod æque & vigorem mentis 87
debilitet, & robur ac neruos corporis
infringat, ut voluptas: quippe vires omnes
& corporis & mentis opere & labore
vegetantur, ocio & mollicie voluptatis
languescunt.

Mundicies corporis & victus citra delicias 88
aut morositatem, ad valetudinem &
ingenium confert.

Ablues subinde manus & faciem frigida, 89
detergesq; mundo linteolo.

Repurgabis crebrò eas partes, que foribus 90
& recrementis ad extima corporis
meatus præbent.

H. R.

facien-
sumus,
tenti: &
inum sen-
esse sceler-
ut inter-
emus, idq;
r corporis,
vertere, si
virtutem
illis succe-
rporis, vel
liones vit-
R. E.
peregrinat-
corpore in-
ualis hñtili-
nobis
non domi-
d mancipi-
ed alteri.
Quò

INTRODVCT.

- 91 Hæ sunt, caput, aures, oculi, nares,
axillæ, & pudenda.
- 92 Pedes mundi & calidi foueantur.
- 93 Arceatur frigus cùm ab alijs partibus,
tum vel maximè à ceruice.
- 94 Ne statim edas à quiete, nec ante pran-
dium, nisi tenuiter.
- 95 Ientaculum enim sedando stomacho, aut
refocillando datur corpori, non satietati.
- 96 Ideo tres aut quatuor panis buccæ
sufficiunt, sine porione, aut certè exigua,
atq; ea tenui. Salutare hoc non minus in-
genio, quàm corpori.
- 97 In prandio & cœna aduesce non vesci,
nisi ex uno oblongo genere: eodem simpli-
cissimo, & quantum per facultates licebit,
saluberrimo, quamuis multa mensæ infe-
rantur: & si tua sit mensa, noli admittere.
- 98 Varietas ciborum homini pestilens,
pestilentior condimentorum. N.
- 99 Munda & pura parsimonia, temperatis
& castis animis congruens, conseruatric
rei familiaris: & quæ sola efficit, ne multis
indigere nobis videamur, nec suscipiamus
pestima facinra quæstus gratiæ, quò gulæ
morem geramus, irritatè vel luxu, vel lau-
ticis, vel delicatis nimium & exquisitis
cibis.
- Tum

Tu
dò nob
ibus in
Oste
post ex
perire
Na
pauca,
extogit
Na
robor
flua, de
alienis.
Seule
perflu a
Pot
animan
tus, pur
ceruist
N
magi
potus
cera,
pracip
A
tis, sum
lum, au

AD SAPIENT.

Tum præstat, ut quæ adsunt, non modo nobis sufficiant, sed ex eis liceat egentibus impartiri.

Ostendit hoc dominus exemplo sui, qui post exaturatam multitudinem, reliquias panum & piscium non est passus.

Natura necessaria docuit, quæ sunt pauca, & parabilia. Stulticia superflua excogitauit, quæ sunt infinita & difficilia.

Naturæ si des necessaria, delectatur & roboratur, tanquam proprijs: si superflua, debilitatur, & affligitur, tanquam alienis.

Stulticiam necessaria non explent: superflua quum obruant, non satiant.

Potus erit, vel naturalis ille uniuersis animantibus in commune à DEO paratus, pura & liquida aqua, vel tenuissima ceruisia, vel vinum bene dilutum.

Nihil est, quod iuuenum corporibus magis officiat, quam calidus cibus, aut potus: incendit enim & urit eorum viscera, agitque in libidinem & temeritatem præcipites.

A cœna ne bibe: aut si id admonet, sume humidum aliquid & frigidiusculum, aut perpusillum tenuis potiuncule.

B

Inter

INTRODUCT.

108 Inter eam potionem & quietem inter-
pone, cum minimum, horæ dimidium.

109 ^{Leuaturus} Levaturus animum, fac cogites, quam
exiguum tempus datum sit vitæ homi-
num: ex illo non oportere multum de-
scendi ad lusus, ad comellationes, ad pue-
rilitates, ad ineptias.

110 Breue spacium esse vitæ nostræ, etiam
si totum bonæ menti impenderetur.

111 Non esse nos à DEO creatos ad lu-
sum, aut ad nugas: sed ad seria, ad mo-
derationem, modestiam, temperantiam,
religionem, omne genus virtutis & lau-
dis.

112 Morbos corporis morbis animi ne cu-
raueris.

113 Exercitationes corporis non erunt im-
modicæ, cæterum aptandæ rationi vale-
tudinis: in quo sequenda erunt medici-
næ consultorum consilia.

114 Sit tamen, ne quid habeant turpe, im-
modestum, obscœnum, flagiciofum: eti-
am in remissionibus & refectionibus ani-
mi adsit aliqua memoria virtutis.

115 Absit arrogantia, contentio, rixa, in-
uidia, cupiditas. Quî enim conuenit cru-
ciare animum, dum delectare studes? non
aliter

ET SAPIENT.

aliter quàm si fel infundas in id mel, quod
cupis esse quàm dulcissimum.

Somnus sumendus est tanquam me- 116
dicina quædam curando corpori, tantum-
modo quantus sufficit: immodicus enim
reddit corpora redundantia noxiis humo-
ribus, segnia, pigra, lenta, & celeritatem
mentis tardat.

Nec est existimandum vitæ id tem- 117
pus, quod somno impenditur: vita enim
vigilia est **QMB.**

DE ANIMO.

IN animo duæ sunt partes: illa quæ in- 118
telligit, meminit, sapit, ratione, iudicio,
ingenio utitur, ac valet: hæc pars superi-
or appellatur, & proprio nomine, Mens,
qua homines sumus, qua Deo similes, qua
cæteris animantibus præstamus.

Ex altera ex coniunctione corporis 119
bruta, fera, atrox, bestia, quam hominis
similior: in qua sunt motus illi, qui siue ad
fectus, siue perturbationes nominantur,
Grece *πάθη*, arrogantia, inuidencia, male-
volentia, ira, metus, mœror, cupiditas,
stulta gaudia. Pars inferior nominatur etiam
Animus, qua nihil à beluis differimus.

INTRODVCT.

& quam longissime discedimus à DEO,
extra morbum & perturbationem om-
nem posito.

120 Hic est naturæ ordo, ut sapientia regat
omnia, pareant homini cætera, quæ vide-
mus: in homine verò corpus animo, ani-
mus menti, mens Deo. Si quid hunc or-
dinem egreditur, peccat.

121 Ergo peccatum est, in homine pertur-
bationes illas tumultuari, sæuire, ac tra-
here ad se ius & ditionem totius hominis,
spreta & contempta mente: mentem eti-
am relicta DEI lege, animò & corpori
seruire. NB

DE ERVDITIONE.

122 Idcirco menti indita est vis intelligen-
di, ut singula expendat, sciat, que quid
factu bonum sit, quid secus: & vis volen-
di summa, ut imperio huius nihil sit in a-
nimo, quod non pareat, si illa contendat,
nec de iure decedat suo.

123 Ingenium multis artibus, & humanis,
& diuinis excolitur, & acuitur: instrui-
turq; magna & admirabili rerum noticia,
quo exactius singulorum naturas & pre-
cia cognoscat: possitq; voluntatem doce-
re,

ET SAPIENT.

re, quid sequendum bonum, quid vitandum malum.

Igitur fugienda artes illæ, quæ cum virtute pugnant: quales sunt diuinatrices omnes, quæ à Græcis ^{divinationes} ~~magica~~ dicuntur: ut chiromantia, pyromantia, necromantia, hydromantia, etiam astrologia, in quibus est plurimum exitiabilis vanitatis, excogitata ab impostore nostro diabolo.

Tractantq; & profitentur id, quod sibi uni Deus reseruauit, futurarum & astrularum peritiam.

Nec inquirendum in Dei maiestatem & arcana, à cogitatione nostra procul remota, à quibus Deus hominem arcuit.

Qui scrutatur maiestatem, opprimetur à gloria.

Et Paulus iubet nos non plus sapere, quam oporteat: sed sapere ad moderatorem. Hebræus quoq; concionator inquit: Altiora te ne quæsieris, & fortiora te ne scrutatus fueris: sed quæ præcepit tibi Deus, illa cogita semper, & in pluribus operibus eius ne fueris curiosus.

Et arcana illa que vidit, negat licere homini eloqui.

B 3

Vitan-

INTRODVCT.

130 Vitanda ars omnis à dæmone tradita,
cum quibus velut DEI hostibus nullum
debet nobis esse commercium.

131 Nec expedit vel philosophorum, vel
hæreticorum opiniones, pietati nostræ
contrarias cognoscere: ne quem scrupu-
lum subtilis artifex diabolus in animos
nostros inijciat, qui nos nimium torque-
at, etiam abducatur in exitium.

132 Non attingendi autores spurci, ne quid
sordium animo ex contagio adhæreat.

133 Corrumpunt bonos mores colloca-
tiones malæ.

134 Reliqua eruditio munda est, & frugi-
fera: referatur modo ad suum scopum,
virtutem, hoc est recte agere.

135 Est diuina eruditio à Deo tradita, in
qua sunt thesauri omnes scientiæ & sapi-
entiæ reconditi: hæc est vera mentium
lux, reliqua omnis ad hanc collata, den-
sissima sunt tenebræ, & ut res hominum
ludicra & puerilis.

136 Legitur tamen vel in hoc, quo tan-
quam ex comparatione fulgentior adpa-
reat nostra lux.

137 Tum ut testimonijs hominum aduer-
sus eos utamur, qui diuinis parum adqui-
escunt,

eleunt
splend
Ad
in mul
rit vir
mine
cui ex
gna est
Sup
ac pru
nihil i
Trib
eruditio
Ingen
Mem
Vtru
letudo
siones p
& in pe
Siue
id fac
Iam ibi
Si in
reuoca
nas, in
Scite
quæ leg

in signis AD SAPIENTIAM
escunt, ut *in se* viciosi oculi auerſantes solis
in se splendorem. 138

Ad nos quoq; comonefaciendos, quum 138
in multis gentilium tanta præſtantia fue-
rit virtutis, quantum eſſe conuenit in ho-
mine Chriſtiano, diſcipulo magiſtri Dei,
cui ex luce pietatis, quam proſitetur, ma-
gna eſt impoſita neceſſitas bene viuendi.

Suppeditant quoq; facundiam & uſum, 139
ac prudentiam uitæ communis, quîs non-
nihil interdum indigemus.

Tribus velut instrumentis fabricamur 140
eruditionem, ingenio, memoria cura.

Ingenium exercitatione acuitur. 141

Memoria excolendo augetur. 142

Vtrunque eneruant deliciæ, bona va- 143
letudo confirmat, ocia & diuturnæ remis-
ſiones proſſigant, excitamenta ad manum
& in promptu ponunt.

Siue legis ipſe quid, ſiue audis, attentus 144
id fac; nec vagetur mens tua; ſed coge il-
lam ibi eſſe, & agere quod a eſt, non alia.

Si incipit digredi, paruo murmure eam 145
reuoca, cogitationes omnes à ſtudijs alic-
nas, in aliud tempus differ.

Scito te operam & tempus perdere, ſi 146
quæ legis, vel audis, non attendas.

B 4

Quæ

INTRODVCT.

- 147 Quæ ignoras, ne pudeat quærere. Ne erubescere à quouis doceri, quod maximi viri non erubuerunt: erubescere potius ignorare, aut nolle discere.
- 148 Quæ ignota tibi sunt, ne iactes te scire: sciscitare potius ab ijs, quos scire credis.
- 149 Si videri vis doctus, da operam ut sis: nulla est compendiosior via, quemadmodum non alia ratione facilius consequeris ut existimeris bonus, quam si sis talis.
- 150 Denicq; quicquid videri cupis, fac ut sis: aliter frustrà cupis.
- 151 Falsa tempus infirmat, vera corroborat.
- 152 Nulla simulatio diuturna.
- 153 Magistrum semper sequere, noli præcurrere, & illi crede: ne repugna.
- 154 Ama illum, & parentis loco habe: putata que verissima & certissima esse, quacuncq; dicit.
- 155 Attende, ne quod semel errasti, emendatus iterum aut tertio, ne idem pecces: labora, ut proficiat emendatio.
- 156 Illorum decet te præcipue meminisse, in quibus falsus es, ne te rursus decipiant.
- 157 Cuiusuis hominis est errare: nullius, nisi insipientis, perseverare in errore.

Scito

AD SAPIENT.

Scito nullum esse sensum, per quem 158
promptius docemur, quàm auditum.

Et nihil facilius, quàm audire multa, 159
& nihil utiliùs.

Nec malis leuia, aut inepta, aut ridicu- 160
la audire, quàm seria, grauia, prudentia.

Pari labore utraq; discuntur, cum sit 161
adeò commodum dispar.

Ne labores quàm multa respondeas, 162
sed quam aptè, & in tempore.

Prandio tuo & cœnæ illos adhibe, qui 163
te possint instituire, quiq; suauis ac docta
collocutione pariter & exhilarent te, &
peritiorem reddant.

Scurras, parasitos, imperitè loquaces, 164
aut spurcè, moriones, nugatores, bibaces,
& id genus hominum, aptum ad risum
mouendum vel verbis, vel factis, nec ho-
noræ mensæ tuæ digneris: nec illi te dām
reficeris, oblectent: potiùs iucunda ali-
qua & ingeniosa confabulatio.

Non os modò à turpibus cohibe, sed 165
etiam aures, tanquam fenestras animi:
memor dicti veteris, quod citat Aposto-
lus: Corrumpunt mores probos confa-
bulationes malæ.

Siue ad mensam, siue alio quouis 166

B 5

loco

INTRODVCT.

loco diligenter; quid quisque dicat au-
sculta.

- 167 Ex sapientibus disces, quò fias melior.
168 Ex stultis, quò fias cautior.
169 Quæ sapientes probarint, sequeris.
170 Quæ stulti laudarint, vitabis.
171 Si quid videris à cordatis recipi tan-
quam vel argutè, vel grauitè, vel sapien-
ter, vel doctè, vel ingeniose, vel urbanè
dictum, retinebis, ut & ipse in occasione
utaris.
172 Habebis librum chartaceum, in quo
adnotabis si quid legeris, vel audieris di-
ctum festiuè, aut eleganter, aut pruden-
ter: vel vocabulum aliquod exquisitum,
rarum, utile sermoni quotidiano, ut quum
usus poscat, habeas paratum.
173 Adnitere ne sola verba intelligas, sed
præcipuè sensa.
174 Quæ legeris vel audieris, fac alijs nar-
res, tum tuis condiscipulis Latinè, tum a-
lijs lingua tibi vernacula: & conare, ne
minus ipse vel lepidè, vel venustè referas,
quàm audieris, aut legeris: sic & ingeni-
um exercebis, & linguam.
175 Est etiam tractandus & agitandus sæpe
numero stylus, optimus dicendi magister.
Scri-

Se
adnot
sum
quem
de in
quas
ad ea
Pe
cesset
fabu
ra,
curias
Po
cam,
& doct
oblect
ricum
Inu
potu
men
sibi
teru
M
N
auge
C
Q

AD SAPIENT.

Scribe, transcribe, rescribe crebrò, atq; 176
adnota: compone alternis diebus, aut ad
summum tertio quoq; epistolam ad ali-
quem, qui tibi respondeat: & tuam offen-
de institutori emendandam, mendarum,
quas sustulerit, fac recordere, ne rursus
ad easdem impingas.

Post cibum, velut à prandio & cœna, 177
cesset studium: sumpto prandio sede, con-
fabulare, audi aliquid suaue: aut sic lusi-
ta, ne nimium corpus exagites & con-
cutias.

Post cœnam, quam volo esse modi- 178
cam, deambulato cum iucundo aliquo
& docto confabulatore, qui te sermone
oblectet: cuius verba & sententias imita-
ri cum decore possis.

Inter cœnam & quietem, vita omnino 179
potum: nihil perniciosius simul corpori,
memoriæ, ingenio. Cùm urgebit te sitis,
si biberis, pone inter potum & lectum in-
teruallum, cùm minimum semihoræ.

Memoriam quiescere non lines. 180

Nihil est, quod æquè labore gaudeat & 181
augeatur.

Commenda ei quotidie aliquid. 182

Quò plura commendabis, hoc custo- 183
dier

INTRODVCT.

diet omnia *fideliùs*: quò pauciora, hòc in-
fideliùs.

184 Quum aliquid ei credideris, sine eam
quiescere, & aliquanto pòst ab ea veluti
depositum reposce.

185 Si quid vis ediscere, id de nocte qua-
ter aut quinquies attentissimus legito:
hinc ito cubitum. de mane exito à memo-
ria rationem eius, quod pridie credideris.

186 Cauendum à crapula, à cruditate, à
frigore, potissimùm cervicis.

187 Vinum memoriæ mors.

188 Optimum esset singulis noctibus, pau-
lò antequam cubitum concederes, in cel-
la te sine arbitris sedentem, quæcunq; die
illo vidisses, legisses, audisses, egisses, in
memoriam reuocare.

189 Si quid fecisses honestè, moderatè,
prudenter, cordatè, cum decore & laude,
gauderis: sciresq; id esse Dei munus, &
similia pergeres facere.

190 Si quid turpiter, immodestè, flagicio-
se, pueriliter, ineptè, vituperio dignum,
scires ex tua malicia profectum: doleres,
& vitares in posterum.

191 Si quid vel audisses, vel legisses ele-
gans, doctum, graue, sanctum, retineres.

Si

Si
fiqui
N
legeri
quod
virtu
C
dignu
quo f
somi
& fia
S
nus st
dum.
diu viu
piat, q
ne aga
A
est. N
lium
rum
& ob
homi
corpi
ratio
aciem
sum

A D S A P I E N T.

Si quid vidisses probatum, imitarere: 192
si quid improbatum, fugeres.

Nulla tibi abeat dies, in qua vel non 193
legeris, vel audieris, vel scripseris aliquid,
quod seu eruditionem, seu iudicium, seu
virtutem augeat.

Cubitum iturus, lege vel audi aliquid 194
dignum, quod memoriae mandetur, & do
quo salubre ac iucundum sit per quietem
somniaire: ut etiam nocturnis visis discas,
& fias melior.

Studio sapientiae nullus in vita termi- 195
nus statuendus est, cum vita est finien-
dum. Semper illa tria sunt homini quam
diu vivit meditanda: quomodo bene sa-
piat, quomodo bene dicat, quomodo be-
ne agat.

Ab studijs arrogantia omnis arcenda 196
est. Nam ea, quae vel doctissimus mortu-
alium novit, non sunt minutissimum eo-
rum quae ignorat. Exiguum quiddam,
& obscurum, & incertum est, quidquid
homines sciunt, mentesque nostrae in hoc
corporeo carcere deinctae magna igno-
ratione & altissimis tenebris premuntur:
aciemque adeo retusam habemus ut nec
summas penetremus rerum facies.

Tum

INTRODVCT.

197 Tum profectui studiorum plurimum nocet arrogancia. Multi enim potuissent ad sapientiam peruenire, ni iam putassent se peruenisse.

198 Vitanda etiam contentio, æmulatio, obrectatio, inanis gloriæ cupido: quum in hoc sequamur studia, ut illa fugiamus.

199 Nihil excogitari potest iucundiùs cognitione multarum rerum, nihil intelligentia virtutis fructuosius.

200 Studia res lætas condunt, tristes leniunt, temerarios impetus iuuentæ cohibent, senectutis molestam tarditatem leuant: domi, foris, in publico, in priuato, in solitudine, in frequentia, in ocio, in negotio comitantur, adsunt, imò præsent, opitulantur, iuuant.

201 Eruditio partus ingenij verissimus, ut indignum sit, pasci corpus esuriente animo: ex qua voluptates & oblectamenta, & solida, & perpetua: quæ alia ex alijs nascentia, & se renouantia, nunquam nos deserunt nec lassant.

DE VIRTUTE.

202 PRÆstantissima illa rerum uniuersarum virtus, neq; dono ab hominibus datur,

datur
ringit.
Ido
tenda

D

SV
rior

bus an
M

pori:
huius

& per
Hi ne

torment

ni nunc
calamita

gnant,
quilliv

tur, &
He

genijs
excog

Ho
ris, cu

in adm
nam sit

AD SAPIENT.

datur, neque accipitur: diuinitus con-
tingit.

Idcirco à DEO suppliciter ac piè pe- 203
tenda est.

DE AFFECTIBVS.

Summum in literis omnibus atq; erudi- 204
tione est ea philosophia, quæ ingenti-
bus animi morbis remedium adfert.

Magna cura adhibetur curando cor- 205
pori: maior adhibenda est animo, quò
huius morbi & occultiores, & grauiores,
& periculosiores sunt.

Hi non iniuria tempestates, cruciatus, 206
tormenta, flagra, faces, furia animi huma-
ni nuncupantur. maximam hi adferunt
calamitatem, & indicibiles dolores, si re-
gnant, si agitentur: incredendam tran-
quillitatem, & beatitudinem, si seden-
tur, & cohibeantur.

Huc tendunt, quæcunq; à maximis in- 207
genijs de vita moribusq; acutissimè sunt
excogitata, atq; perscripta.

Hoc est ingens præmium literari labo- 208
ris, cuius verissimus fructus est, ut non
in admirationem, aut ostentationem va-
nam sit nobis magna illa rerum suppellex

colle-

INTRODVCT.

collecta: sed ut transeat in usum vitæ, & primum omnium prosit possidenti: nec in eius mente sit tanquam in pixidicula, unde petitur res alios iuuatura, ipsi vasculo inutilis.

209 Nec aliud conatur pietas Christiana, quam ut serenitas humanos animos exhilaret: & tranquillitate animorum, compositisq; affectionibus simus Deo & angelis quàm simillimi.

210 Remedia his morbis, vel ex rebus ac nobisip[s]is, vel ex Deo, vel ex Christi lege ac vita petuntur.

211 Natura rerum est, ut incerta & fluxa, & momentanea, & vicissitudinaria, & vilia sint omnia præter animum: qui est unusquisq; aut certè potissima eius pars: reliqua ab alijs ad alios transferuntur, ne quis extra animum quid quam possit suum dicere.

212 Quæ habet, non donata esse putet, sed adcommodata.

213 Quocirca ingentis dementiæ est, graue aliquod crimen, & magna luendum pœna, obres minutas suscipere.

214 Nec se quisquam efferat, quòd aliquid de externis, aut corporeis contigerit:

quum

quum
cum:
ut con
summ
datur
quin
per ut
aliqu
re cre
petu
quam
bueris.
Ne
cesser
cis: cu
ambig
ximus
trabe
uerli
prosp
la
tio vi
gili, c
perici

AD SAPIENT.

quum id omne breue futurum sit, ac incertum : nec proprium, sed alienum : quod, ut concessum est, sic etiam reposcetur : ad summum in morte, sæpè in vita ipsa.

Nec dolendum, si quod adcommo- 215 datum ac velut depositum est, reperatur: quin potius agenda gratiæ, quòd tantisper uti licuit.

Intolerandæ ingrati- tudinis est, si sis 216 aliquando adfectus beneficio, iniuriam te credas accipere, quòd id non sit perpetuum : nec quid habueris spectes, aut quam diu : sed quid, aut quam diu non habueris.

Nec lætandum, quòd fortuita tibi ac- 217 cesserunt, aut amicis, adempta sunt inimicis : cùm in omnibus tanta sit celeritas, & ambiguitas, ut plerunq; inani læticiæ proximus sit acerbus fletus.

Nec despondendus animus, aut con- 218 trahendus reflante fortuna : quippe aduersis matutidinis, interdum succedunt prosperè vespertina.

Iam quæ conditio corporum, quæ ra- 219 tio vitæ fictis ex tam vili initio, tam fragili, cum sit anceps vita, septa tot undiq; periculis : & ut sit aliquantisper certa, uti-

C

que

INTRODVCT.

que non est diu duratura : quid habemus,
cur in tanta infirmitate ferociamus :

220 Cumq; nihil sit aliud hæc vita, quam
peregrinatio, qua in alteram sempiternam
tendimus, paucissimisq; rebus ad hoc iter
conficiendum egeamus.

221 Quid est, quam ob rem his, quæ huc
atq; illuc volui ac iactari cernimus, solli-
citemur, aut omnino moueamur :

222 Cupiditati quare seruiendum est,
quum sint futura incertissima, & præsen-
tia paucis contenta.

223 Liber ille, qui cupit solùm, quæ sunt
in ipsius manu : seruus, qui contrà.

224 Iam fortunæ muneribus expleri, quid
aliud est, quàm peditem multis sarcinis
impediri, ac obrui :

225 Nemo est tam stupidè amens, qui non
se illi ciuitati, ad quam tendit, & ubi mo-
rari destinat, potius quam itineri adornet,
componatq;.

226 Vita hæc nostra, quum sit natura sua
fugax, & arcta : maxima eius pars, ac fe-
rè tota perturbationibus perit : neq; enim
viuimus, quam diu adfectibus concuti-
mur, & in primis mortis metu.

227 Quæ quum ex infinitis causis immine-
at,

AD SAPIENT.

at, & appropinquet, expauenda non est
ex una & altera: quum necessariò per-
uentura, fugienda non est per scelus, aut
mœrendum quòd accedat.

Quum sit vita innumeris tædijs ac mi- 228
serijs referta, cur est tam arctè retinenda,
quum ad alteram æternam proficiscamur?
Ita nos comparemus, ut rectà ad
illam euolemus, plenissimam bonorum
omnium.

Ergo premimur sæpius nostris errori- 229
bus: quàm rebus ipsis: quum magna ma-
la aut bona censemus, quæ non sunt.

Natura & conditio, & vera rerum pre- 230
cia illa sunt, quæ initio posui: quo appa-
ret, nihil præter virtutem, pulchrum aut
magnum esse, aut etiam nostrum.

Nos verò in consilium mentis, amo- 231
rem corporis, & cupidinem rerum vitæ
huius accersimus, quæ à multis vocari so-
lent, Amor nostri.

Hic animos viriles eneruat, ut nulla 232
res tam minuta sit, quæ in eos non pene-
tret, nec ulla tam exilis, aut tenuis, quin
eos concutiat.

Hinc tenebræ oboriuntur oculo men- 233
tis, & ubi regnum adfectus occupauerit,

INTRODVCT.

iam illis tanquam dominis blandimur, indulgemus, paremus.

- 234 Ita aliena mordicus tanquam nostra apprehendimus: & si detrahantur, lamentamur, & adflctamus nos ipsos.
- 235 Et nostra tanquam aliena negligimus, & auersamur profutura, ceu in primis noxia, & nocitura amplectimur pro utilibus.
- 236 Aliena mala nobis videntur leuissima, nostra illis non maiora intolerabilia, & semper queruli nec aliena desideria ferimus, nec nostra.
- 237 Nec iam bonis placemus ipsi, nec hic mundus cum sua lege nobis satisfacit, immutatas vel vellemus rerum naturas: tanta est ex delicijs impatientia.
- 238 Quæ cruces possunt cum his comparari? nec sunt alia apud vita functos tormenta.
- 239 Nec dæmones alijs supplicijs sunt miserrimi, quam superbia, inuidia, odio, ira.
- 240 Cernere est vultus eorum, qui his adfectibus tenentur, quàm varij sunt, quàm anxij, anhelij, truces, horridi: ad eundem modum & animi sunt adfecti.

Ira

AD SAPIENT.

Ira perturbationum omnium atrocis- 241
sima, maximè hominem dedecet.

Naturam hominis in truculentam mu- 242
tat feram.

Et quum quæuis perturbatio mentis 243
aciem & iudicium omne obscuret, tum
ira tenebras densissimas offundit, ut nec
verum, nec utile, nec decorum possit
cernere.

Arrodit cor, & valetudinem adfligit. 244

Id cogit facere, quod ilico poenitentia 245
consequatur.

Iam in facie quàm turpis mutatio? 246
quæ tempestas? oculorum ardor? denti-
or stridor? despumatio? & totius oris
pallor? fœda in lingua titubatio, & cla-
mor?

Vt ille, qui iratum se ad speculum vi- 247
dit, non sine causa dicatur se non agno-
uisse.

Ob hanc toruitatem vultus, atrocita- 248
tem dictorum, crudelitatem factorum,
adimitur viro omnis autoritas, omnis be-
neuolentia, diffugiunt amici, recedunt
obuij, solitudo undiq; omnes oderunt,
omnes detestantur.

Quo fit, ut maximi viri nihil vel ca- 249

C 3

uerint

INTRODVCT.

uerint magis, vel texerint, quàm iram, & irati opera: adeò, ut naturæ etiam suæ repugnarint, ac vim attulerint.

250 Quid enim ridiculum magis, quàm tantulum, tam imbecillum animalculum, sic ferocire ac furere?

251 Et tantas tragœdias, tam atroces de vilissimis rebus excitare, ut de corporeis, de fortuitis, etiam, si Dñs placet, de uno verbulo?

252 Iram facillè domabis, si illud animo præceptum & fixum tenueris:

253 Iniuriam non fieri, nisi lædatur animus: cui à nemine noceri potest, nisi à possidente, introducto in eum vicio.

254 Hæc ad hominẽ, ex homine: nunc altius, nempe ex Deo, etiam si & illa quoque ex Deo: sed hæc aliquantò expressius, ac propius.

DE RELIGIONE.

255 **N**ihil potuit hominum generi dari maius, aut præstabilius, quàm religio: quæ est cognitio & amor principis & parentis uniuersitatis mundi huius.

256 In nullos homines æquè est beneficus
Deus,

Deus,
rus sui
Idci
popul
nit: C
iustic
N
dicia
Pe
gnit
V
domi
scit on
Mu
eius, v
hanc f
nomen
le
re co
tion
iiffin
gitur
Dei
I
man
ta, c

AD SAPIENT.

iram, & am suę re-
Deus, ac in illos, quos docet, qui sit ve-
rus sui cultus.

Idcirco Psalmista inter maxima Dei in 257
populum Israëliticum munera illud po-
nit: Qui annunciat verbum suum Iacob,
iusticias & iudicia sua Israëli.

atroces de
de corporeis,
placet, de uno
d animo pre-
atur animus
nisi à posse
tio,
mine: nunc
& illa quo-
nò expressi

Non fecit taliter omni nationi, & iu- 258
dicia sua non manifestauit eis.

Per religionem Deus cognoscitur: co- 259
gnitus fieri nequit aliter, quin ametur.

Vnus Deus est princeps & autor, & 260
dominus uniuersorum, qui potest, qui
scit omnia.

Mundus hic est velut domus quædam 261
eius, vel potius templum: ipse ex nihilo in
hanc faciem atq; ornatum protulit, unde
nomen accipit apud Græcos, Ornati.

Idem regit atq; ministrat, non mino- 262
re conseruationis miraculo, quàm crea-
tionis.

Et quemadmodum in domo pruden- 263
tissimi patrisfamiliâs nihil iniussu eius a-
gitur: sic in omni mundo nihil iniussu
Dei geritur, omnia potentis & scientis.

Illi angelos, dæmones, homines, ani- 264
mantia, stirpes, lapides, cælos & elemen-
ta, cuncta deniq; curę esse, ac parere.

INTRODVCT.

- 265 Nihil fieri, nihil moueri, nihil contingere, ac ne stipulam quidem attolli ullam, aut floccum volitare extra illius præscripta & iussa.
- 266 Hanc esse uniuersi legem, non alium esse in rebus casum, non fortunam, aut sortem.
- 267 Omnia ab eo fieri cum summa æquitate & sapientia, tametsi vñs nobis ignoratis.
- 268 Quæcunq; cuius contingunt, ad eius referri commoda, si sit bonus: non ad ista pecuniolæ, aut mundi huius momentanei, sed illius æternæ salutis.
- 269 Ergo quæcunq; in hoc mundo accidunt, tanquam ab autore Deo profecta, æquis animis accipienda atq; adprobanda sunt: ne adfectu nostro & tanquam iudicio consilium damnare videamur, & improbare voluntatem iustissimi illius & sapientissimi rectoris omnium Dei, quia non adsequimur.
- 270 Ei nos obsequi & subditos præbere, laudare, atq; adprobare cuncta, quæ facit, fas piumq; est.
- 271 Nos pueri, & meliorum rerum inscñ, quæ damnosissima sunt, deflemus non dari,

AD SAPIENT.

ri, tanquam utilissima: quæ utilissima,
horremus tanquam aduersissima.

Vt nihil sit nobis sæpenumero pesti- 272
lentius, quàm fieri votorum nostrorum
compotes.

Quum que in tantis tenebris ignora- 273
tionis versemur, sic Deo visum est, ut no-
bis sola sit præstanda culpa, cætera omnia
illius curæ remittantur.

Nobis, velimus nolimus, exequendum 274
est, quod de nobis statuatur ac iubet rector
huius tanti operis. Quorsum igitur spe-
ctat, malle cum lachrymis detrectantes &
reluctantes trahi, quam hilariter & ultro
duci?

Certè amicus omnis Dei, legibus & vo- 275
luntati amici obtemperabit.

Hæc potissima ratio est Dei amandi, 276
sicut Christus inquit: Vos amici mei eri-
tis, si feceritis quæ ego præcipio vobis.

Pacificator humani generis cum Deo 277
& autor salutis nostræ est Iesus Christus,
homo Deus, Dei omnipotentis filius uni-
genitus, quem ad hoc ipsum pater misit;
cùm ei visum est misereri generis huma-
ni, quod maximo suo malo inimicum se
fecerat Deo.

INTRODVCT.

- 278 Nullum excogitari potest malum pestilentius, aut exitiabilius, quàm per peccatum à Deo separari, perenni bonorum omnium fonte, ad perniciosissimam conuerti miseriam, & à dulcissima vita in acerbissimam mortem.
- 279 In hoc inter cætera Christus venit, ut rectissimam vitam nos edoceret, qua insisteremus proficiscentes ad Deum, nec ab ea vel pilum deflecteremus.
- 280 Hanc ipse & verbis indicauit, ac patefecit, & exemplo vitæ suæ munuit expeditissimam atq; certissimam.
- 281 Humana omnis sapientia si cum religione Christiana conferatur, cœnum est, & mera stulticia.
- 282 Quidquid graue, prudens, sapiens, purum, sanctum, religiosum: quidquid cum admiratione, exclamatione, plausu apud gentiles sapientes legitur: quidquid ex illis commendatur, ediscitur, in cœlum tollitur: id totum purius, rectius, apertius, expeditius inuenitur in pietate nostra.
- 283 Hanc nosse, perfecta est sapientia: iuxta hanc viuere, perfecta virtus: sed nemo verè nouit, qui non sic uiuat.

Vita

V
probit
diuini
V
imitat
dum,
P
cultu
S
dat,
tes re
no, se
V
sibi, ira
illo cog
Fu
um eff
lesom
& ex
tum,
mus
V
bis &
illius
mar
mus,
omni

ET SAPIENT.

Vita Christi testatur humanam eius 284
probitatem: miracula, omnipotentiam
diuinitatis: lex, cœlestem sapientiam.

Vt ex probitate accedat exemplum ad 285
imitandum, ex autoritate vis ad obediendum,
ex sapientia fides ad credendum.

Probitas amorem eliceat, maiestas 286
cultum, sapientia fidem.

Si quis quę Christus præcipit expen- 287
dat, comperiet omnia ad nostras utilitates
referri, ut nemo, nisi maximo suo bono,
sentiatur se credere.

Vt nihil est hominĩ gratius, quam fidi 288
sibi, ita nec Deo: nec quisquam bene de
illo cogitat, cui timidè seipsum tradit.

Fundamentum salutis est, credere De- 289
um esse patrem, & huius filium unicum
Iesum Christum, legislatorem nostrum:
& ex utroq; spirari sanctum illum adflatum,
sine quo nihil agimus, nihil cogitamus
excelsum, aut profuturum nobis.

Verus Dei cultus est, animum mor- 290
bis & prauis adfectibus perpurgare, & in
illius quàm proximè possumus, transformari
simulachrum, ut puri & sancti simus,
sicut & ipse est, neminem oderimus,
omnibus prodesse studeamus.

Quò

INTRODVCT.

- 291 Quò magis te à corporalibus ad incorporea transtuleris, hòc vitam diuiniorẽ viues.
- 292 Ita fiet, ut Deus cognatam & similem sibi naturam agnoscat, eaq; delectetur: ac velut in vero & germano templo habitet, multò sibi acceptiore, quàm ista sunt lapidum & metallorum.
- 293 Templum Dei sanctum est, inquit Paulus, quod estis vos.
- 294 Tantus hospes conseruandus est, nec tetra peccatorum fœtore expellendus.
- 295 Corporalia opera fatua sunt ante Deum, nisi conditura ex animo addatur.
- 296 In occultissimis recessibus, & procul ab omnium oculis, atq; adeò in corde ipso, atq; in animo tuo scito te habere Deum arbitrum, testem, iudicem omnium etiam cogitationum tuarum: ut illius præsentiã reueritus, nihil non modò facias, sed nec in animum admittas nefarium, aut turpe.
- 297 Charitas ergo Deum hæc esse debet, ut illum cæteris rebus uniuersis anteponas, honoremque & gloriam illius chariorem habeas cunctis vitæ huius honoribus & commodis.

Et

Et q
memo
ficur
ut diu
proinc
to libe
Qu
quidda
quod p
Qu
quom
admira
De
illius fac
rabundu
Impi
sanctaru
as, anile
ceu qui
num a
trahere
On
cum in
pienda
Sac
rus, qu
purissu

ET SAPIENT.

Et quemadmodum amicus, cum amici 298
memoria occurrit, beneuola quadam ad-
ficitur & pia læticia: sic curare te decet,
ut diuina omnia amicissima tibi sint, &
proinde gratissima, verferisq; in illis mul-
tò libentissimè,

Quoties nominari audis Deum, magis 299
quiddam & admirabilius occurrat, quam
quod possit, humana mens capere.

Quæ de illo & diuis dicuntur, audi, non 300
quomodo humana, sed cum magna animi
admiratione.

De Deo ne quid temere sentias, aut de 301
illius factis pronuncies aliter, quam vene-
rabundus & timidè.

Impium, in res sacras iocari, aut dicta 302
sanctarum scripturarum ad lusus inepti-
as, aniles fabulas, scommata conuerture:
ceu quis medicina ad salutem parata cœ-
num aspergat: ad obscœnitatem autem
trahere, id verò nefarium, & intolerabile.

Omnia decet illic esse admiranda, & 303
cum ingenti dignatione in animos reci-
pienda.

Sacris intersis attentè ac piè, non igna- 304
rus, quæcunq; ibi seu vides, seu audis, esse
purissima & sacrosancta, spectareq; ad
immen-

Et

INTRODVCT.

immensam illam Dei maiestatem : quam adorare facile est, comprehendere impossibile.

305 Ita ut in diuina illa sapientia altiora semper existimes latere, quàm quò possit vis ulla humani ingenij pertingere.

306 Dicta sapientum hominum etiam non intellecta veneramur, quantò id æquius est diuinis deferri?

307 Quoties nominari audis Iesum Christum, toties veniat tibi in mentem charitas illius in nos inæstimabilis: & recordatio illius sit tibi dulcedinis & venerationis plena.

308 Quum titulum aliquem, aut epitheton CHRISTI audis, extolle te in eius contemplationem: & ora, ut talem se præbeat erga te, velut quum clementem, mitem, placidum, ut talem illum experire: quum omnipotentem, ut id ostendat in te, ex pessimo reddens optimum, ex hoste filium, ex nihilo aliquid: quum terribilem, ut eos, à quibus terrere, terreat.

309 Quum Dominum vocas, fac illi seruias: quum patrem, fac ames, & te dignum præstes tanto patre filium.

Nul

N
si vel
tuear
omni
N
num
sunt
tribu
camu
C
trato
teris,
Illi
euentu
Qu
in int
intelli
mur
mo,
hoc
celle
E
qui o
Si
ore, a
pius,
dicere

AD SAPIENT.

Nulla res est in toto uniuerso, cuius ³¹⁰
si vel originem, vel naturam, viresq; in-
tuearis, non suppeditet, quo autorem
omnium Deum admireris, & adores.

Nihil exordire, non inuocato prius ³¹¹
numine. DEVS enim in cuius manu
sunt progressus & exitus, optatos eos
tribuit n̄s actibus, quos ab ipso auspi-
camur.

Quidquid adgressurus es, finem spe- ³¹²
ctato: & ubi tu rectum consilium præsti-
teris, de euentu ne sis sollicitus.

Illi fide, in cuius potestate sunt rerum ³¹³
euentus.

Quandoquidem religio omnis sita est ³¹⁴
in intimis pectoris: preces da operam ut
intelligas, & caue, ne in ore tantum per-
murmures. Sed quum oras, totus & ani-
mo, & mente, & cogitatione, & vultu in
hoc sis, ut omnia secum consentiant, & ex-
cellentissimæ respondeant actioni.

Execrantur illum coelestia oracula, ³¹⁵
qui opus Dei facit negligenter.

Si in citharædo turpe est, aliud ipsum ³¹⁶
ore, aliud fides eius sonare: multò est tur-
pius, cum Deo psallimus, aliud linguam
dicere, aliud animum cogitare.

Vota

INTRODVCT.

- 317 Vota nostra sobria sint, & digna quę à Deo petantur, & quę Deus det: ne stulta illum, aut inepta offendant.
- 318 Sumpturus cibum, recordare omnipotentię Dei, qui cuncta ex nihilo condidit: sapientię ac benignitatis, qui ea sustinet: mansuetudinis & clementię, qui etiam inimicos suos pascit.
- 319 Expende quantum illud sit, tot vitis uniuersitatis mundi huius, tam variam quotidie alimoniam sufficere, conseruare omnia, & vindicare ab interitu, quò nutu suo tendunt.
- 320 Nullam neq; hominum, neq; angelorum sapientiam, non modò hoc non posse præstare, sed nec intelligere.
- 321 Itaq; quum scias te de illius bonis uiuere, cogita quam execrandæ sit ingrati tudinis, quàm perditæ temeritatis, aude re te cum illo inimicitias exercere, cuius beneficio & voluntate consistis, non am plius, si nolit, futurus.
- 322 Ad mensam sint casta omnia, pura, cordata, sancta: qualis ille est, inter cuius munera tunc versaris.
- 323 Omnis detractio, virulentia, atrocitas, crudelitas à mensa arceatur, in qua tu
sen-

sentis
& cle
Q
asper
nare
nicat
Q
obca
& fe
dici
C
largi
stent
nitati
quom
S
uum
offe
ut e
con
uert
moc
No
DE
foru

ET SAPIENT.

sentis incredibilem Dei erga te suauitatem
& clementiam.

Quò intollerabilius est, cum te locum 324
asperitate aut odio in fratrem contami-
nare, ubi tu benignam & largam in te le-
nitatem percipis,

Quod nec gentiles ignorarunt, qui eam 325
ob causam mensæ sacra nominabant læta
& festiua, ad quam triste aliquid aut atrox
dici fieriue nefas erat.

Cumq̃ sis omnipotenti, sapientissimo, 326
largissimo Deo curæ, tu immodicam su-
stentandi tui curam depone, tanquam boni-
tati illius diffisus, unicam curam suscipe,
quomodo illi placeas, ac satisfacias.

Stultissimum est, alimenti causa pra- 327
uum ullum facinus admittere, & illum
offendere, à quo solo alimenta veniunt:
ut cum tibi iratum facias, à quo aliquid
contendis impetrare.

Præsertim cum non alimentis conser- 328
uetur vita, sed voluntate Dei, quemad-
modum diuinis oraculis declaratum est:
Non pane hominem viuere, sed verbo
DEI.

Habemus syngrapham Iesu, uniuersum 329
forum in cælo & in terra domini; nihil

D

eorum,

INTRODVCT.

eorum, quæ opus sunt homini, defuturum ijs, qui quæsierint regnum Dei, & iusticiam eius.

330. Tum ex Dei donis, quæ ipse arbitrio suo & largitur, & tollit, quum is in te tam benignus fuerit, tum in fratrem tuum, illius filium, malignus ne esto, reputans vos ex æquo esse Dei filios: nec Deum plus tibi debere, quàm illi: tantum voluisse te dispensatorem & administratorem esse, & à quo secundum Deum frater tuus peteret.

331. Nihil verius datur Christo, quàm quod egenis datur.

332. Sumpto cibo, considera cuius sit sapientiæ, cuius potentiæ vitam nostram ijs rebus, quas edisti sustentare, & ruentem fulcire.

333. Itaq; habeas Deo gratiam, non quantum haberes illi, qui tibi pecunia sua cibarium emisset: sed quanta habenda est ei, qui te & cibum ipsum condidit, & cibum propter te, & cibo te sustentat, non vi illius, sed sua.

334. Quum petis quietem, & quum surgis, reminiscere beneficiorum Dei, non in te solum, sed in totum genus hominum, atq; adeò mundum uniuersum.

Cori-

C
per lic
velut
tius o
tam in
Ne
custos
Et
munie
& fan
Vb
inum
na vig
lachrum
Itaq;
& in m
uens,
bis pla
Neu
am sop
lius so
sospire
moria
genus
Cu
ne ius
caput

AD SAPIENT.

Cogita quantæ sint hostis hominum 335
per licentiam quietis insidiæ, dum homo
velut cadauer iacet, impos sui, quò instan-
tius orandus est CHRISTVS, ut nos
tam imbecilos tueatur.

Nec ulli nostro peccato irritandus est 336
custos & præses noster.

Et fons & pectus crucis nota exterius 337
muniendum: interius verò pijs precibus,
& sanctis meditationibus.

Vbi iam lectum ingrederis, fac cogites, 338
numquemq; diem imaginem esse huma-
næ vitæ, cui succedit nox & somnus, simu-
lachrum mortis expressissimum.

Itaq; rogandus est Christus, ut in vita 339
& in morte adsit semper propicius ac fa-
uens, illamq; ipsam noctem præbeat no-
bis placidam atq; tranquillam.

Ne uic infomnijs terreamur, semperq; eti- 340
am sopitis, ille menti nostræ obuersetur: il-
lius solatijs recreati ad matutinum tempus
sospites & leti perueniamus, cum pia me-
moria sanctissimæ mortis ipsius precij, quo
genus humanum redemptum est.

Cubile seruabis castum mundumq; 341
ne ius ullum in id inueniat autor ille, &
caput torius spurcicie.

D 2

Signo

INTRODVCT.

- 342 Signo crucis & sacra aqua, & inuocatione diuini numinis, sed Imprimis sanctis cogitationibus, & statuto custodiendæ pietatis, omnem ab eo dialoli ditionem pelles.
- 343 De mane surgens commenda te Christo: cui & age gratias, quòd ilius ope ac præsidio non es illa ipsa nocte oppressus dolis & inuidia immanis hostis.
- 344 Et quemadmodum de nocte dormijti, postea euigilasti: sic nostra corpora recordare dormitura per mortem, hinc reddenda vitæ à Christo, quum apparebit iudex viuorum & mortuorum.
- 345 Quem supplex obtestare, ut sequentem diem velit ac faciat te in obsequio suo totum consumere, ne quem lædas, neu à quo lædatur tua probitas: sed septus undiq; ac munitus pietate Christiana, sospes & integer tot euadas retia, tot pedicas, quot per vias omnes & aditus humanos sparsit tetenditq; insidiosus diabolus.
- 346 Sanctissimam Dei parentem Mariam, & reliquos diuos, diuasq; venerare, tanquam charos amicos Christi, Dei viuentis in secula seculorum.
- 347 De illorum vita & actis crebrò velle

gito,

gito,
zilline
biad
D
noni
omni
rati p
In
gnati
nim
dum
mun
lex e
fecer
He
laps
expl
litu
sub
ma
per
run
suos
ben
max

AD SAPIENT.

gito, vel audito, attentissimus & libentissime, pio & venerabundo animo, ut tibi ad imitationem prosint.

De illis sic senti, sic loquere, tanquam 348 non iam hominibus, supergressis naturam omnem & fastigium humanum, diuinitati proximis & coniunctis.

Inter homines verò quum tanta sit cognatio similitudinis in corpore, & toto animo, simusq; omnes pari iure in mundum inuecti, ad societatem & vitæ communionem facti: ad hanc conseruandam lex est à natura proclamata, ne quis alteri fecerit, quod sibi factum nolit.

Hoc unum instaurator ille nature lapsæ, suum esse dogma professus est, sed explicatum & illustratum.

Nam ut humanam naturam ad similitudinem Dei, quòad eius fieri potest, sublatam suis omnibus numeris consummaret, non modò mutuum amorem imperauit, sed eorum quoq; , qui nos oderunt.

Vt simus cœlestis patris similes, qui suos quoq; inimicos amat: quod declarat beneficiis illos persequendo, & quidem maximis, neminem odit.

D ;

Quid,

INTRODVCT.

353 Quid, quod hominum ingenium ita fert, ut beneuolos in se illos velint, etiam in quos ipsi sunt maleuoli.

DE CHARITATE.

354 **S**apientissimus vitæ nostræ magister, nempe & autor, unicum dedit ad viuendum documentum, ut amemus: gnarus vitam nostram, si amemus, fore felicissimam, nec alijs opus esse legibus.

355 Nihil felicius, quàm amare: idcirco Deus & angeli felicissimi, quia amant omnia,

356 Infelicius nihil, quàm amare: quo affectu miserrimi sunt diaboli.

357 Verus amor omnia exæquat. Vbi is viget, nemo alteri quærit præferri, nemo à dilecto rapere: cùm apud se esse sentiat, quæ apud illum.

358 Non litem mouere fratri charo, ac neque se unquam iniuria putat ab illo affici: ideo nec ultionem meditatur. Nemo inuidet ei, quem amat: nec quisquam malis amici gaudet, nec bonis indolet: contra, potius gaudet cum gaudentibus (iuxta dictum Apostoli) flet cum flentibus: idcirco non fictè aut simulatè, sed ex animo: quoniam amor omnia reddit commu-
nia,

ET SAPIENT.

nia, suaq̄ esse existimat, quæ sunt eius, quem amat.

Documenti huius solidum & verissi- 359
mum exemplar oculis nostris ad imita-
tionem propositum, sunt Christi actiones.

Venit enim filius Dei, non ut verbis 360
modò, sed exemplo vitæ suæ rectam nos
doceret viuendi rationem, ut illustratis
sole illo suo animis nostris, aperte qualis
quæq̄ res esset, cerneremus.

Primum, exercitus per omne genus pa- 361
tientia, quantam ostendit animi modera-
tionem, in quanta potentia? impetitus tot,
tam grauibus contumelijs, nemini rema-
ledixit: tantùm docuit viam Dei, aduer-
sam detestatus: vinciri se est passus, qui
mundum euertere vel unico poterat nutu.

Calumniam quàm patienter tulit? 362

Deniq̄ sic gessit sese, ut nemo in eo 363
potentiam nouerit, nisi ad iuuandum.

Rex & Dominus uniuersorum, per 364
quem fecit pater hunc mundum, quàm
æquè tulit æquari se infimis mortalium:
& propriam sibi domum, & charis suis
ministris deesse alimenta?

Conditor rectorq̄ naturæ, malorum 365
naturæ nostræ expers non fuit: esuriē,
sitie,

D 4

sitie,

INTRODVCT.

fitiſt, deſaſſatus fuit, & mœſtus: quorſum hæc, niſi ad exemplum noſtrum:

366 Tam amicus pacis, concordia, charitatis, ut nullum vicium magis ſit infectatus, quàm ſuperbiam, & quæ illinc oriuntur, arrogantiam, ambitionem, contentionem, diſſidia, ſimultates.

367 Oſtendens nihil eſſe, quur quis vel ab externis ſibi quidquam adroget vel à corporeis, quum ſint aduenticia & aliena.

368 Nec ab internis, & virtute, cum à Deo dentur: & ob hoc ipſum tolluntur, quòd quis eiſmodi muneribus ſeſe offerat, nec fontem atq; originem agnoſcat: deſpiciens eos, ad quorum utilitatem hæc à Deo accepit.

369 Et ad ſuperbiam infringendam, ne quis tanquam ritè ſubditus religioni, & ſeruator legis Euangelicæ ſibi placeat, audiui-
mus ab eo: Cum omnia, quæ vobis præcepi, feceritis, dicite: Serui inutiles ſumus.

370 Quanta ſtulticia eſt eorum, qui ſe exactè Chriſtianos gloriantur, & alijs in obſeruanda lege ſeſe anteponunt?

371 Quum nemo de ſe norit, an virtutem habeat, utrùm odio Dei, an gratia dignus ſit:

ſit: an
cuplet
confor
ſerijs ſ
le
homi
cordia
ris hu
E
minis
terio
F
nulli
longi
aut v
corum
L
hum
in ca
E
mit
pre
mo
qua
tus
&

AD SAPIENT.

fit: an ille, cui sese præfert, virtute sit lo-
cupletior: an adscitus & destinatus in
consortium cœlestium, quum sit ipse mi-
serijs sempiternis ad signatus.

Idcirco iudicium omne de homine 372
homini ademit, cæco & ignaro recessum
cordis ad se transtulit scrutatorem pecto-
ris humani.

Exteriora enim, quę sola oculus ho- 373
minis intuetur, infirma & incerta sunt in-
teriorum signa.

Non ergo uno congressu, quod non- 374
nulli faciunt temerarij, non centum, non
longissimo conuictu de ingenio, vicijs,
aut virtutibus cuiusquam sententiam in
totum feras.

Longissimæ & obscurissimæ sunt in 375
humano corde latebrę, quę humana acies
in tantam caliginem penetrabit:

Et quum Christus uniuersum genus ho- 376
minum morte sua sibi afferuerit, tantoq;
precio de seruitute diaboli redemerit, ne-
mo ausit contemnere, nemo ludere animã:
quam ita dominus amauit, ut nihil cuncta-
tus sit vitam suam pro illa effundere.

Pro uniuersis crucifixus est dominus, 377
& pro singulis.

D 5

Nec

INTRODVCT.

- 378 Nec speres fore Christo rem gratam,
si tu oderis quem ille amat.
- 379 Hanc vult sibi referri gratiam, ut quem-
admodum ipse dominus nos seruos ne-
quam & pessimè meritos amavit, ita & nos
conseruos nostros.
- 380 Hic inchoauit mutua[m] hominum in-
ter se & cum Deo charitatem, hoc est, hu-
manæ beatitudinis iecit fundamenta, in
cœlo absoluit.
- 381 Hæc est vita & gratia CHRISTI,
sapientia humanum ingenium excedens:
æquitate intelligentibus congruens, bo-
nitate cunctos alliciens.
- 382 Nemo se Christianum esse putet, ne-
mo se Deo esse charum confidat, si quem
odit: cùm Christus nobis homines om-
nes commendarit.
- 383 Hominem tibi à Deo commendatum,
si dignus est, ama, quia dignus est quem
ames: sin indignus, ama, quia Deus dig-
nus, cui pareas.
- 384 Non ieiunia, non erogare opes om-
nes in pauperum usum, hominem Deo
gratiosum reddunt: sola hoc præstat ho-
minum charitas, hoc nos Apostolus eius
docuit.

Nul-

AD SAPIENT.

Nullum videbis hominem, quem non 385
existimes debere tibi esse fratres germa-
ni loco, ut eius rebus prosperis gaudeas,
aduersis doleas, iuuesq; quantum erit o-
pis tuæ.

Non natio adfectum hunc minuat, non 386
ciuitas, non cognatio, non professio, non
conditio, non ingenium, unus est omni-
um pater Deus: quem tu, edoctus à Chri-
sto, quotidie patrem compellas: qui te fi-
lium agnoscat, si tu eius filios fratres ag-
noueris.

Ne sit tibi turpe, fratrem illum habe- 387
re, quem Deus non dedignatur filium.

Pacem, & concordiam, & amorem 388
inuexit Deus.

Partes, & factiones, & priuatas utili- 389
tates cum alienis damnis, sicut etiam dissi-
dia, rixas, contentiones, bella, Diabolus
peritissimus horum artifex.

DEVS, quia vult nos fieri saluos, 390
spargit beneuolentiam: diabolus, quia
perditos, inimicitias.

Concordia etiam pusilla coalescunt: 391
discordia maxima dissipantur.

Qui pacem, qui concordiam student 392
inter homines vel conciliare, vel confer-
uare

Nul-

INTRODVCT.

uare factam tectam, ñ filij DEI vocabuntur, teste CHRISTO. hi verò sunt pacifici, de quibus ipse loquitur. Qui verò discordias serere, charitatem hominum inter se rescindere, ñ filij diaboli.

- 393 Summum inimicitiarum, quo belluarum feritatem omnium homo superat, bellum, scito rem esse non hominum, sed quod verbum ipsum loquitur beluarum.
- 394 Quam detestatur natura, quæ hominem inermen genuit, ad mansuetudinem & communionem vitæ: auersatur Deus, qui penitus vult & imperat mutuam inter homines omnes charitatem.
- 395 Nec quisquam homo homini, vel bellum facere, vel nocere potest sine scelere.
- 396 Si quem arbitreris iniquo aut infenso esse in te animo, nullum laborem aut operam refugias, dum illum quacunq; ratione lenitas, & places tibi.
- 397 Necq; in ea re vel precibus, vel obsequio, vel fortunis parcas, modò tibi gratiam omnium pares, celerem viam ad gratiam Dei.
- 398 Neminem irriseris, cogitans quod unialicui accidit, posse cuius accidere. Age potius DEO gratias, quòd te extra eam
- fortem

fortem
rale ac
mediu
& ip
C
dere,
curan
E
quere
F
bus c
cuicq;
H
existit
gruent
est, vi
eris, y
mos
N
nosu
malc
plo,
P
si am
quo
mic

AD SAPIENT.

sortem posuerit : & ora, tum tibi ne quid
tale accidat, tum illi sic adflicto saltem re-
medium aliquod, vel æquum animum :
& ipse subueni si potes.

Crudelis animi est, alienis malis gau- 399
dere, & non misereri communem na-
turam.

Esto hominibus misericors, & conse- 400
quere à Deo misericordiam.

Fortuna & casus humani sunt omni- 401
bus communes, unicuiq; minantur, uni-
cuiq; impendent.

Hoc amore hominibus debito, nihil 402
existimato posse te facere aptius & con-
gruentius, quàm si maximum bonum, hoc
est, virtutem eius procuraueris : si studu-
eris, ut omnes, si potes, utiq; quàm pluri-
mos reddas bonos.

Nihil magis amori dissonum, nihil dam- 403
nosius aut deterius feceris, quàm si quos
malos reddideris vel suasibus, vel exem-
plo, vel ullo alio incitamento.

Primum omnium & felicissimum est, 404
si ames, etiam odiosus : sed iucundissimum
quoq; est, & maximè tutum amari.

Nullæ certiores opes, quàm certæ a- 405
micitiæ,

Nul-

INTRODVCT.

- 406 Nullum potentius satellitium, quàm amici fideles.
- 407 Solem è mundo tollit, qui è vita amicitiam.
- 408 Sed vera, & solida, & duratura amicitia, tantummodò est inter bonos, inter quos facilè amor coalescit.
- 409 Mali nec inter se amici sunt, nec cum bonis.
- 410 Vt ameris, certissima est & breuissima per amorem via: nihil enim sic amorem elicit, ut amor.
- 411 Conciliatur quoq; virtute, quæ natura sua amabilis est, ut vel ignotissimos ad se amandam inuitet & trahat.
- 412 Tum etiam virtutis signis, mansuetudine, modestia, pudore, humanitate, comitate, affabilitate: si nihil vel dixeris, vel feceris, quod arrogantiam, aut insolentiam, aut petulantiam, aut obscœnitatem respiciat: omnia sint dulcia, mitia, lenia, & pura.
- 413 Amicitia venenum, si amas tanquam osurus: & amicum sic habeas, ut putes posse inimicum fieri.
- 414 Salutare illud: Odi tanquam amaturus. In amicitia nulla sit inimicitia cogitatio.

Quem

Quem
uaquar
fragilis
In
am sim
suspie
ribus a
Vi
midis,
N
rioflus
hinc su
Erqu
curiosi,
alios tar
Nec
etiam q
eos hor
est offi
Ne
bus, ap

S
dera
puè in

AD SAPIENT.

Quem habes amicum, ne credas futurum 415
unquam inimicum: alioqui infirma &
fragilis erit amicitia.

In qua decet inesse fidem, constanti- 416
am simplicitatem, ut de amico nec ipse
suspiceris, nec suspicantibus aut deferen-
tibus aurem adcommodes.

Vita non est vita suspicacibus aut ti- 417
midis, sed assidua mors.

Ne in alienas vitas inquiras, neue cu- 418
riosius scruteris quid quisq; agat: multæ
hinc suboriuntur similtates.

Et qui hæc faciunt, suorum solent esse in- 419
curiosi, alienorum solliciti. Stultum est,
alios tam probè nosse, seipsum ignorare.

Nec amare tantum homines debes, sed 420
etiam quos æquum est reuereri, ac inter
eos honestè versari, & cum decore: in quo
est officium vitæ communis.

Ne putes nihil interesse, ubi, cum qui- 421
bus, apud quos agas.

DE CONVICTV

hominum.

Sit tibi inter homines modestia, & mo- 422
deratio in uniuerso corpore: & præci-
puè in oculis, ac ore toto: à quo absit spe-

INTRODVCT.

cies omnis fastidij & contemptus, absit gesticulatio & lasciuia: serenitas illud & quietudo exornent, argumentum animi ad eum modum adfecti.

423 Solum humanæ faciei tegumentum decorum in primis & fauorabile, modestia & verecundia, quia nudis nihil potest dici foeditus, aut detestabilius.

424 Desperanda illius salus, quem desijt pudere malefacere.

425 Nec vultus sit in atrocitatem, aut seueritatem nimiam compositus: unde colligitur sæuus & impotens animus.

426 Ritus ne sit frequens aut immoderatus, aut cum clamore & concussione corporis, ne in cachinnum aut irrisum exeat.

427 Nullam esse rem talem existima, que te tantopere queat exhilarare, ut ingentem attollere risum cogat.

428 Sed risus potest esse causa aliqua, irrisus nulla.

429 Irridere bona nefas, mala crudelitas, media stulticia, probos impium, improbos seuum, notos immanitas, ignotos dementia, denique hominem inhumanum.

430 Oculi sint quieti, manus ne ludicundę, ne gesticulatrice.

Nec

N
talitro
& ferr
So
re pro
nascie
M
exhib
& mo
us pr
I
aljs
S
rum u
solet
ria fac
Apost
lutar
prece
ma
me.
pen
nor
nant
Qua
noll
red

AD SAPIENT.

Nec adsuesce quenquam cadere: Ex 431
talitro venit ad pugnam, hinc ad fustem
& ferrum.

Solos bonos vero ac germano hono- 432
re prosequere, qui ex veneratione animi
nascitur.

Magistratibus exteriorem honorem 433
exhibe, illisq; audiens esto etiam si graua
& molestia imperent: Hoc enim vult De-
us propter publicam quietem.

Diuitibus cede, ne irritati, & tibi, & 434
alijs bonis noceant.

Seni adsurge, reueritus ætatem, & re- 435
rum usum, prudentiamq; quæ in illa esse
solet. Honorationi alienæ non modò pa-
ria facito, verum etiam iuxta præceptum
Apostoli præuerte. Salutantem non resa-
lutare, nec feliciter precanti feliciter re-
precari, id si factum cognoscas, aut extre-
mæ barbariei est, aut incuriæ socordissi-
mæ. Quàm exiguæ res sunt, & nullius im-
pendij, salutatio, affabilitas, comitas, ho-
nor: at quàm magnas amicitias congluti-
nant exhibitæ, dissoluunt prætermissæ.
Quanta est bonarum rerum ignorantia,
nolle multorum benevolentiam tantulo
redimere? Generosissimè ut quisq; est, &

E

opti-

INTRODVCT.

optimè educatus, ita se maximè mitem omnibus & comem præbet: ut fastidium & ferocia ex vilitate sunt, aut hebetudine, aut imperitia, unde in bonas artes eruditio Humanitas nuncupata est. Ipse si non salutare, aut resalutare, negligentia magis adscribito, vel inconsiderantia, quàm contemptui. Parum blandè aut honorificè appellatus, seu moribus, seu naturæ attribue, non maliciæ, vel odio. Hisce interpretationibus ac similibus sanctam tibi ac iucundissimam parabis vitam: quippe omnes diliges, nec à quoquam te offensum arbitrare. Vetus dictum: Vt verax, ne suspicax. Hoc verbis nouum, sententia priscum: Vt quietus, ne suspicax.

- 436 Neminem contemnere videaris, non vultu, non verbo, non facto aliquo.
- 437 Si inferior es, quis superiorum ferat se contemni abs te? Si maior, irritas, & auertis minorem contemptu.
- 438 Intolerabilis est contemptus, propterea quam nemo videtur sibi tam vilis, ut contemptum mereatur.
- 439 Multi laborant, ut à contemptu se vindicent, sed plures ut de contemptu.

Nec

AD SAPIENT.

Nec quisquam tantus est, quem non ali- 44
quando fortuna indigere minimis cogat.

Præter hæc omnia, nullus est contemp- 44
tibilis, quem Deus filium dignatur, nisi in
hoc Dei iudicium contempnas.

Et sæpè, quem homines contemptu 44
dignum putant, si perscrutarentur, vene-
ratione & adoratione dignissimum com-
perirent.

DE VERBIS.

Linguam dedit Deus hominibus, ut sit 44
instrumentum societatis & commu-
nionis, ad quam natura hominem homi-
ni conciliat.

Hæc magnorum, & bonorum, & ma- 44
lorum est causa, prout utaris. Scitè Iaco-
bus Apostolus assimilavit eam clavo na-
vis. Freni sunt illi iniiciendi, & cohiben-
da, ne vel alijs noceat, vel sibi ipsi.

Nullum est peccati ut facilius instru- 44
mentum, ita nec crebrius.

Nemini conuicium feceris, neminem 44
excereris, nemini noceto, non modò in re,
sed nec fama atq; existimatione.

In neminem petulantius aut procatiùs 44
debaccheris, vel effusius ac immodera-
ritis

INTRODVCT.

tius inuehare, etiam laceffitus & læsus :
magis enim te & apud Deum, & homi-
nes cordatos lædes, quam illum ipsum,
cui maledicis.

448 Conuicium conuicio regerere, est lu-
tum luto purgare.

449 Minitari, muliercularum est, nec pro-
barum.

450 Ne sis tam tener, ut verbulis transue-
hereris.

451 Nec facundiam exerceas caninam, nec
diserti laudem adfectes in alienem contu-
meliam, in quem infantem & mutum esse
fatius est.

452 Alios reprehendere ne sis sollicitus :
hoc cura, ne sit quod alij possint in te me-
ritò taxare.

453 Verùm reprehendens ne utare acerbi-
tate, aut atrocitate ulla verborum : fac ut
obiurgationis amarori aliquid admiscea-
tur dulce, quod plagam leniat, si quam
facis.

454 Modò ne fructus pereat reprehensio-
nis, dum rem studes nimium mitigare :
neu in adsentationem prolaboris.

455 Adsentatio deforme viciū : turpe illi,
qui dicit : perniciosum ei, qui audit.

Nec

AD SAPIENT.

Nec putes rem ullam esse tantam, ut à 456
recto & vero propter eam sustineas defle-
ctere: non hoc abs te opes, non ullæ ne-
cessitudines, non preces, non minæ, non
mortis metus, & certum periculum ex-
torqueant.

Sit tibi & auctoritatem parabis, & fi- 457
dem, ut oracula putentur esse, quæcunq;
dicas: aliter despiciaris, & indignissimus
iudicaberis, qui vel audiare.

Sermone utitor modesto, ciuili, comi, 458
non aspero, non rusticano, vel imperito:
sed nec accurato aut adfectato nimis: ne,
cùm loquendum sit, ut intelligamur, ser-
moni tuo interprete sit opus.

Nec contumeliosum usurpes sermo- 459
nem aut reprehensorium, aut rigidum:
sed neq; blandum, aut fractum, aut adu-
latorium.

Est quiddam mediocre, quod nec suam 460
dignitatem abiicit, nec alienam tollit.

Lasciua & spurcicia à sermone extir- 461
panda, ut à cibus venenum.

Nec celeritatem in loquendo nimi- 462
am suscipias, nec aut cogitationem præ-
uertant verba nec respondeas, antequam
qua de re agatur: plenè intellexeris: &

INTRODVCT.

quid ille, cui respondes dixerit, senseritq̄.

- 463 Rarissimum debet esse illud Ciceronis: Quidquid in buccam: & meritò soli Attico dictum. Ac nescio an usquam admittendum, cum inter amicos cauendum sit, ne quid dicamus, quod amicitiam dirimat, aut lædat.
- 464 Quàm turpe illud & periculosum: Lingua quò vadis?
- 465 Christus dominus noster, sciens ex loquacitate plurima oriri mala, & illa inprimis quæ pugnant, cum capite legis suæ, rixas, discordias, similtates.
- 466 Ad circumsectionem loquendi interminatus est: De omni verbo ocioso, quod homines fuerint locuti, reddituros eos rationem in disquisitione illa mundi.
- 467 Idcirco Psalmista inquit: Pone custodiam ori meo, & ostium circumstantiæ labijs meis.
- 468 Ne sis in sermone immodicus, ac ne multus quidem: nèue audiri velis solus: est enim in loquendo vicissitudo, etiam si cum imperitissimis agas, aut vilissimis. Sed nec adeò rarus aut tardus, ut ipse te auscultare existimeris, idq̄ facere, quòd
singul-

AD SAPIENT.

singula tua verba singulae tibi rosae videantur.

Inter prudentes praestat audire, quam loqui: sed est locus, ubi tacere tam est vitium, quam loqui, quando non oportet. Nulla voluptas est tanta, quae comparari queat colloquio prudentis hominis, ac disertis.

Ne sis nimis percontator: est enim molestum & odiosum. Noris & illud Horatii:

Percontatorem fugito, nam garrulus idem est.

In differendo ne sis contentiosus, aut pertinax. Si verum audias, hoc protinus silentio reuerere, illique tanquam diuinae rei adsurgito.

Sin non audias, nihilominus concede hoc vel amico, vel modestiae tuae: praesertim ubi nullum neque probi mores detrimentum accipiunt, neque pietas.

Superuacanea est contentio, si non adsit proficiendi spes.

Arrogantiam, & iactantiam, aut superbam & fastidiosam auctoritatem non ferunt homines, ne in maximis quidem viris, & omnem laudem meritis.

E 4

Ne

INTRODVCT.

- 475 Ne verbis quod scis ostentes, sed rebus
re ostende scire.
- 476 Nec quicquid est iucundum tibi dicen-
ti, idem credideris esse alijs audientibus.
- 477 Caue ne quid facias, quod securus non
sis, nisi celetur : sed si fecisse contingat, ne-
mini detexeris. Quod taceri vis, prior
ipse taceas : sin detecturus es, vide etiam
atq; etiam cui. Arcanum quid aut celan-
dum, maximè amico quum committis,
caue ne iocum admisceas, ne ille iocum
ut referat, occultum retegat.
- 478 Tibi verò arcanum creditum, accura-
tius & fidelius custodi, quàm depositam
pecuniam.
- 479 Nihil erit in humana vita tutum, si tol-
latur secretorum fides.
- 480 Si quid promiseris, præsta, etiam si res
sit ardua imprimis, & difficilis, saltem ut
obligatam alteri tuam fidem soluas.
- 481 Si quid tibi sit promissum, ne exigas :
acrior semper in te iudex, quàm in alios.
- 482 Existimare decet te, homines habere
sensem, rationem, mentem, iudicium : ne
speres te illis posse persuadere, malefacta
esse benefacta, aut contrà : nec falli posse
rebus simulatis, tectis, fucatis, adumbra-
tis :

AD SAPIENT.

tis : quæ tandem produnt se, & sunt tantò foediores ac inuisiores, quantò priùs occultiores fuerant.

In festis enim animis accipimus ea, quibus sumus decepti. 483

Ideo consultius est omnia esse aperta, nuda, simplicia. 484

Nam, et si aliquando veritas initio odiosa sit, deinceps tamen nihil est amabilius, aut gratius. 485

Laborat aliquando veritas, nunquam opprimitur. 486

Nec mendacij utilitas solida est, ac diuturna : nec veritatis damnum diu nocet. 487

A mendacio tanquam corruptela quadam abhorreto : nihil est enim humanæ conditioni abiectius, ut quod illam procul à DEO separat, diabolo similem, ac mancipium facit. 488

Deinde seu tardè, seu celeriter mendacium deprehenditur, vertiturque mentienti in turpem ignominiam. 489

Quid despectius aut vilius mendace? 490

Si mendacem te norint, nemo credet tibi, etiam si ad firmes verissima. 491

Contrà, si veracem, maiorem habebit fidem 492

E 5

fidem

INTRODVCT.

fidem nutus tuus, quàm aliorum sanctissimi iusiurandum.

- 493 Si non vis loqui repugnantia, si vis inesse verbis tuis constantiam, nihil opus est memoria, aut arte alia, quàm ut dicas semper, quod credis verum esse.
- 494 Verum vero consentiens, falsum nec vero, nec falso.
- 495 Sed si vis in opinione tua verum inesse, ne facile credas nisi comperta, vel magnam veri faciem præ se ferentia.
- 496 Neu sis suspicax. Vnde illud sapienter dictum: Si vis esse verax, suspicax non eris.
- 497 Miserum illum, qui id egit, unde extricare se non potest, nisi per mendacium.
- 498 Iurare ne consuecas. Sapiens enim ait: Vir multum iurans replebitur iniquitate, & non recedet à domo eius plaga.
- 499 Et Dominus in Euangelio suo vetat nos penitus iurare: tantum adfirmare, ita est: aut negare, non est.
- 500 Magna est Dei reuerentia, non illum passim, aut facile testem adducere. Non hoc debet, nisi ab invito & coacto fieri.
- 501 Qui facile in serijs iurat, in iocis iurabit: quam in iocis, & in mendacio.

Si

AD SAPIENT.

Si qui tibi credituri sunt, æquè iniurato 502
edent, ut iurato : si non credituri, magis
iam, si iureiurando auertentur.

QVOMODO HOMI-
nibus utendum.

Inter homines est aliquod faciendum 503
discrimen. Sunt enim ex ijs, alij dome-
stici, alij noti tantùm, alij ignoti.

Domesticos voco, consanguineos, ad. 504
nes, & quibus cum in eadem domo &
milia degis.

Omnes sunt diligendi, etiam in igno- 505
s talem te ostendes, ut sentiant te in u-
iuersum toti generi humano amicum
sse, omnibusq; bene cupere.

Non tamen te eundem præstabis om- 506
ibus, ut lineam albam in albo saxo. Ali-
s adhibebis consilijs, alijs parebis & ob-
equere, alios reuereberis ac coles, alijs
gratiam referes, si quod ab eis tuleris be-
nificium : & ijs potissimum, quorum ope-
ra usus es utili tibi, aut diligenti, aut fi-
deli.

In quo animus pro opere computan- 507
dus est, non in multo peiore loco videat-
tur

Si

INTRODVCT.

tur esse, qui conatus est, qui voluit prodesse, quàm qui profuit.

508 Operam si accepisti, ne sis minùs de reddendo & compensando sollicitus, quàm pecunias mutuas.

509 Nec putes minùs esse operam dedisse duntaxat honestam, & à sincero proferatam animo, quàm pecuniam: quin hoc maius, quò cuiq; corpus quàm externa charius debet esse. Ne expectes dum necessitates ad te suas familiaris deferat: tu illas adorare, & eis ultro subuenias. Honestis precibus occurre, & antequam oreris, exorare.

510 Parentis non amabis solùm, sed secundum DEVM unicè venerabere: illorum iussis tanquam diuinis imperijs obtemperabis.

511 Persuasus id quod res habet, illos vicem tibi referre in terris Dei, nec te vel chariorem cuiquam esse, vel maiori cure.

512 His proximi sunt præceptores, pædonomi, tutores, deniq; quibus commendata est morum tuorum cura, quìs nihil est in homine preciosius, aut præstabilius.

513 Istos, velut alteros parentes, ama & reuerere, his modeste, imo cum alacritate

qua-

AD SAPIENT.

radam pare, reputans quæcunq; præci-
unt, non ad sua illos referre commoda,
ad tua.

Quod quum ita sit, pessimam tu illis 514
atiam redderes, si ubi ipse commodis tu
intentissimi sunt, tu eis odium aut con-
maciam pro tali beneficio reponeres.

Crede te illi esse charum, à quo amicè 515
prehenderis.

Nec unquam reprehensionem obesse, 516
el inimici: nam si vera obijcit, ostendit
iod emendemus: sin falsa, quod vite-
us: ita semper vel meliores reddit, vel
utiores.

Quos familiares tibi factururus es, ex- 517
lora prius, quibus sint moribus, & quem-
dmodum se cum alijs amicis gesserint, ne
postea necessitudinis pœniteat.

Ne familiaris illi fias, cuius familiarita- 518
em bonos vides auersari. Eos etiam vi-
a, qui non te amabunt, sed tua: quales
unt parasiti, & quorum consuetudine, ac
anquam adfrictu vel peior fies, vel la-
em aut periculum contrahes. Illos quo-
ue qui amicis felicioribus invident: cum
qui iocorum studiosi, nihil pensi habent
n vitam & maximè arcana amicorum
lude-

INTRODVCT.

Iudere, ac dicta dicere, aut innata loquaciare reticenda cum primis effutiunt: illos potissimum, qui ob leuem rixulam grauissimas inimicitias cum charissimis sciunt, acriusq; in eos ulciscuntur, quos aliquando amarunt, quàm quos semper oderunt, barbarica quadam persuasione minus ferendam esse iniuriam, quæ fit amico, quàm quæ ab inimico, in quo ostendunt nunquam amasse: alioquin putarent se tam citò læsos. Eiusmodi proficit inimicos, aut certè ignotos habere quàm amicos.

§19 Esto in admittendis ad familiaritatem cunctantior, in retinendis semel admittis constanrior.

§20 Familiares elige, non placituros tantum, sed & profuturos: non eos, qui omnia loquentur ad gratiam, sed qui ad commodum: nec quam suauiter absentabuntur, sed qui verè admonebunt.

§21 Si consueueris adsentatoribus delectari, nunquam verum audies.

§22 Ex bestijs exitiabiles maximè, inter ras inuidia, inter mansuetas adulatio.

§23 Quàm amanda sapientia & virtus, tam exercenda adsentatio, que impedit ne illi

peru

AD SAPIENT.

perueniamus, dum suadet iam peruenisse:
tam diligenda recta admonitio, quæ illuc
prouehit, dum quantum supersit, et quem-
admodum conficiendum sit, docet.

Si reprehendi fers ægrè, & reprehenden- 524
denda ne feceris.

Miserum illum, qui admonitorem, 525
quum eget, non habet.

Malorum hominum consuetudinem 526
non secus atq; ictos peste deuita: utrinq;
enim me tuendum contagium.

Nisi talis sis, qui confidas te posse illos 527
meliores reddere.

Sed huic fiducia non est nimis fiden- 528
dum, præsertim quoniam natura nostra in
malum fertur prona: ad virtutem autem
adcliuus est, atq; ardua semita.

Explora & ipse qui sis, quo loco, qua 529
condicione: nec putes rem ullam esse tan-
tam, ob quam tibi plus, quam ceteris liceat.

Quò tibi plus concedente more licet, 530
hoc minus trahente moderatione libeat.

In minores præbe te comem, in ma- 531
iores reuerentem, in pares facilem ac tra-
ctabilem.

Sic ut uiciosis semper durus, rigidus, 532
inexorabilis.

A. o.

INTRODVCT.

533 A potentioribus contemni te, ne iniquè accipias : potiusq̃ id crede fieri fortunæ vicio, quam hominis.

534 Si quid à minore proficiscatur, quod tibi parum placeat, cogita non id protinus contumeliam esse, sed libertatem.

535 Te etiam nimis esse delicatum, cui leues titillationes, grandes videantur esse plagæ.

536 Nec oportet existimes te solum esse hominem, reliquos pecudes, quibus nec mutire liceat. Homo es, viue æquo cum reliquis hominibus iure.

537 Imò verò si sapientior es si melior, hoc indulge, hoc concede magis de iure tuo cæteris, tanquam imperitoribus, aut imbecillioribus : tibi verò minus velis ignosci, cui tantum robur sapientia & virtus attulere.

538 Si virtute non excellis, cur postulas videri alijs potior? si excellis, cur adfectibus moderandis non plus quam vulgus præstas?

539 Iniuriam accipere, quàm facere: decipi, quàm decipere, satius & præstantius: quod nec humana ignorauit sapientia, ut Socrates, Plato, Aristoteles, Seneca.

Memi-

AD SAPIENT.

Memineris humanæ imbecillitatis esse, 540
falli, errare: nec te grauiter aliorum deli-
cta offendant, præsertim aduersum.

Ignoscere, generosi pectoris: iram re- 541
tinere, atrocis, sæui, degeneris, uilis: quod
& natura in mutis animantibus ostendit.

Quumq; Deus nihil vel crebrius faci- 542
at, vel libentius quàm ignoscere, quis est
tam demens, qui negare possit illud esse
pulcherrimum atq; excellentissimum, quò
tam propè ad naturam illam accedimus
summi & præpotentis Dei?

Eris in homines talis, qualem cupis 543

Christum erga te.

Et est profectò æquum, ut eam tu des 544
hominibus veniam, qua in eisdem delictis,
aut alijs non paulò leuioribus ipse eges.

Nulla oratio præstantior, aut efficaci- 545
or apud Deum illa, quam edocti sumus ab
eius filio Christo Domino: quæ idcirco
Dominica nominatur.

At illam non potes verè ac puro ani- 546
mo dicere, nisi toto pectore homini con-
donaris, quidquid ipse condonari tibi à
Deo petis.

Hac lege remittitur nobis ingens de- 547
bitum, si nos exiguum remittamus.

F

Quid-

INTRODVCT.

548 Quidquid unquam homo in hominem peccauit, minutissima pars est eius, quod quibus hominum singulis momentis in Deum peccat: nimirum tantum, quanto maior & excelsior est in homine Deus.

549 Si cui es iratus, fac iuxta monitum Apostoli, ne sol occidat super iram tuam.

550 Concessurus cubitum, omnes ex animo rixas, iras, offensiones, cupiditates, sollicitudines depone: ut composito & tranquillo animo placidissima te quiete tradas.

551 Cui semel ignoueris, cura ut ille sentiat bona fide id esse actum, ut nec ipse iniuriarum memineris, & te experiatur amicum, si qua in re iuuare aut commodare illi potes.

552 Adfectus iniuria, caue ne ultionem tuis manibus de quoquam sumas, nec eam ulli mortalium mandes: non est tibi ius in seruum alienum: imò in conseruum tuum, Domino tuo iniuriam facis, si non illi cognitionem relinquis de conseruo tuo.

553 Atqui Deus est omnium dominus, uniuersi sumus eius serui. Sit satis, te questum: ac ne queraris quidem. Oculus Domini singula intuetur, & iuxta sacrum

VER-

AD SAPIENT.

verbum, ipse nouit & facientem iniuriam,
& patientem.

Idcirco sic ipse omnibus edicit: Mihi 554
vinctam & ego retribuam.

Nam cum in animo sit iniuria, non in 555
facto, solus Deus scit qui fuerit animus,
& quod ei debetur supplicium.

Plerumque putamus eam esse iniuriam, 556
quæ non est: ut sunt nobis adfectus no-
stri nimis chari, qui non sinunt nos sin-
gulariter examinare, sed ad iudicandum
transuersos vi sua rapiunt.

QVOMODO SE QVISQVE
geret erga seipsum.

Couuenit te non charum modo esse ti- 557
biipsi, sed etiam venerabilem præbe-
re, ut pudeat te tui ipsius aliquid facturi
vel ineptè, vel imprudenter, vel impu-
denter, foedè, flagitiose, sceleratè, nefariè,
impiè.

Pluris facias iudicium conscientie tue, 558
quam voces omnes ingentis multitudi-
nis, quæ imperita & stulta est: ignota te-
mere ut probat, sic & damnat.

Conscientia est, quæ turbata maximè 559

INTRODVCT.

adfert animo cruciatus: tranquilla, maxima beatitudinem: cui nullæ opes, nulla possunt regna comparari.

560 Hoc est, quod Dominus in Euangelio pollicetur suis, multò plura etiam in hac vita recepturos eos, quàm quæ pro se repudiarint.

561 Fama nec profutura malo, nec læsura bonum.

562 Mortuus quid plus referes de fama, quàm pictura Apellis laudata? aut equus in Olympia victor? nec viuo quidem prodest, si eam ignorat: si nouit, nihil adfert aliud, nisi ut sapiens contemnat, insipiens sibi magis placeat.

563 Conscientia verum, & solidum, & duraturum reddit testimonium, plurimum in illo Dei iudicio valiturum, vitæ huius magna est magistra. Et quemadmodum scitè ille dixit: Murus ahæneus, quo & tuti agimus inter innumera vitæ pericula & securi: nec ullus est tantus error, qui eum commoueat: est enim mente defixus DEO, illi quæ fidit uni, ac ei se nouit peculiari esse curæ, cui scit parère uniuersa.

564 Turpe est alijs notum esse, ignotum sibi.

An

AD SAPIENT.

An non tibi sufficit, te & tibi notum 565
esse: & (quod maximum est) Deo?

Qui tamen nominis curam abñciunt, 566
ut audacius & securius peccent, ñ dupli-
citer sunt mali, quòd nec homines reue-
rentur, nec Deum.

Et in conscientiam iniurñ sunt, quam 567
derident, ac deludunt, tanquam ob id
spreuerint famam, ut se conscientia sua li-
berius vindicarent, quæ hac de causa ef-
fusius delinquit, quòd nullo metu coër-
cetur.

Hoc est amare se, conari, laborare, ma- 568
gnis precibus à Deo petere, ac contende-
re, ut excellentissima nostri pars ornata,
atq; excolta sit veris germanisq; ornamen-
tis, nempe religione.

Non is amat se, qui opes, qui hono- 569
res amat, qui voluptates deniq; quæcunq;
siue extrinsecus sunt, siue in corpore:
quum potissima hominis pars sit mens.

Nec amat se, qui ignoratione sui seip- 570
sum fallit, vel falli se ab alijs patitur: in-
terdum gaudet, quum ea sibi persuadet
inesse bona, quæ nulla insunt.

Hic non est in homine amor sui, cum 571
ipse sit animus: sed amor corporis in-

INTRODVCT.

fultus, cæcus, ferus, perniciosus sibi & alijs.

572 Quem non iniuria caput esse, ac originem malorum omnium Socrates pronunciauit, quippe tollit charitatem mutuam, unde in genere humano mala omnia nascuntur.

573 Nimirum qui se hoc modo amat, is nec alium amat, nec ab alio amatur.

574 Superbus mitibus discors, superbis multò etiam magis.

575 Seruator noster breui declarat documento, quid sit amare se, quid odisse: Qui odit, inquit, animam suam, nihil illi in rebus istis fortuitis aut perituris indulgendo, is verè amat eam, & saluam cupit: qui verò amat indulgendo, is odit, is vult perditam.

576 Laborem pro æterno & cœlesti præmio, quis nisi amens refugiat? cum nec caduca hæc & fragilia citra laborem adquirantur.

577 Hæc est lex eorum, quibus pater est Adam, ut laborent: hæc eorum execratio, quibus mater Eva, ut affligantur.

578 Quantò præstat adniti, ut maxima merces opera nostra quærat, quàm exigua,

AD SAPIENT.

gua, vilis, & euanida: atq; hinc sempiternus cruciatus, & mœror.

Quid quod facilius, & tutius, & securius, ac proinde iucundius leuiuscq; est, bene agere: cum peccatum timoris & sollicitudinis sit plenum?

Peccatum hominis mors, ut iugulare seipsum videatur quisquis peccat: abducit enim se à Deo vita nostra, & à quiete conscientia suæ, qua nihil est beatius.

Peccati sordes abluet lachrymis, poenitentia, & inuocatione diuinæ clementiæ, multum huic confusus.

Occasio omnis peccandi, & causa, inuentissima cura vitanda est. Sapiens ait: Qui amat periculum, peribit in eo.

Et imminet semper occasione suæ diaboli, per quem nunquam nobis licet securis agere.

Semper est cum eo belligerandum, ut verè lob dixerit: Militia est vita hominis super terram.

Et cum sit hostis tam potens, robustus, vafer, tam callidus, veteranus, exercitatus, tot vires habeat, tot strategemata: nulla ratione, aut arte, aut ut nostra propria possemus pares illi, nedum superiores e con-

INTRODVCT.

fictu excedere, id circo diffisi nostris copijs, ad Deum adcurrendum est, ad opem implorandam.

586 Hac causa dominus ac magister noster suis illud subinde præcipit, orent & religiosis adfectibus à patre omnium petant, ne in tentationem ducantur, hoc est in prælium, quo manus cum diabolo conferant.

587 Et in oratione, quam ipse nos docuit, illa est coronis: Et ne nos inducas in tentationem, sed libera nos à prauo illo insidiatore.

588 Sic ergo agamus semper, tanquam in acie armati, vigilantes, accincti, intenti, occasionibus nostris non indormientes: & cum tanta sit vitæ fugacitas, in tanta incertitate, ut ne crastinum quidem possit sibi quisquam polliceri, stultum est, & periculosissimum, si spes nostras in longum tendamus, differamusq; nos adornare futuro itineri, quò singulis momentis vocamur, inscijs quando (velimus nolimus) in illud pertrahemur. Quam ob rem paremus nobis thesaurum ad futuram vitam, cui aliquid quotidie adcreseat, quo instructi & confisi, nunquam per segniciam aut
focor-

AD SAPIENT.

45
socordiam inopinantes opprimamur, aut
discedamus mœsti, sed parati abire, & vi-
tæ huius pleni, agentes præ nobis mag-
nam & optimam spem vitæ, innocentes
sanctæq; transactæ per fidem filij Dei &
pietatem, quam nos edocuit, quo munere
nullum potuit homini à Deo maius aut
pulchrius dari: quo Deum noscimus, &
quantum effici à mortali potest, æmula-
mur, sequimur, consequimur.

Sine hoc quid est homo aliud, quam 589
immortale pecus?

Vt unus dies humanæ vitæ præferen- 590
dus est longissimæ ætati corui, aut cerui:
ita dies unus ex religione actus, hoc est,
diuinæ vitæ, toti æternitati sine religione
anteponendus.

Hæc est vita æterna, inquit Christus 591
dominus, ut cognoscamus patrem, &
quem ille misit Iesum Christum.

Hic est cursus absolutæ sapientiæ, cu- 592
ius primus gradus est, nosse se: postre-
mus, nosse Deum.

Regi seculorum immortalis, & in-
uisibili, soli Deo, honor
& gloria.

F 5

Scopus

SATELLITIVM.

Scopus vite Christus.

Sit hoc primum sym-
bolum, tanquam felix
auspiciū cæterorum:
quo monemur, omnia
referenda in Christum,
& in eum dirigenda, ut
iaculantium sagittas in scopum.

Pax Christi.

Hæc est, quæ in totum hominem pla-
cidissimam concordiam & quietem in-
uehit, ne quid in ipso tumultuetur, nec
cum alio intus aut foris pugnet, vel dis-
sentias.

Murus æbeneus sana conscientia.

Impenetrabilis est enim, & qui maxi-
mè hominem tutatur: ex Horatio, Hic
murus æbeneus esto, Nil conscire sibi,
nulla pallescere culpa.

Felicitas unica, intus nil strepere.

Fons humanæ felicitatis & miserię in
animo est, qui si tranquillus sit, suauissimè
agimus: si commoueatur, insuauissimè:
ut si fons turbetur, cœnosa est aqua: si
quiescat, liquida, & gustui grata.

Bonus

SATELLITIVM.

Bonis omnia in bonum.

Homo probus & sapiens, quæcunq; siue bona contingant, siue mala, ad suam utilitatem vertit dexteritate sapientiæ. Deus etiam omnia, quæ dat charis sibi, conuertit in salutis instrumentum, sicut Paulus inquit: Diligentibus Deum omnia redeunt in bona.

Suspicionibus securis.

Non indulgendum suspicionibus: non leuiter auertendæ, sed securibus sunt rescindendæ.

Virtus instar omnium.

Nulla enim re ad bene viuendum indiget, qui eam habet: quod Stoici senserunt, & id sentire Christianos magis decet.

Virtus citra fortunam valida.

Et hoc ex Stoicis & Christianis.

Tibicen fortunæ virtus.

Infirma sunt sine virtute, quæcunq; vel exterius contingunt, vel corpori: ideo sustentaculum fortunæ est virtus: hoc enim in ædificijs est tibicen.

Sanus intus & exterius.

Iuuenalis ex Socrate: Orandum est, ut sit mens sana in corpore sano.

Anti.

SATELLITIVM.

Antidotum vitæ, patientia.

Horatius, Cuius dolori remedium est patientia: hoc est verum antidotum contra tot venena huius vitæ, quibus undiq; intrinsecus & extrinsecus inuadimur.

Sal vitæ amicitia.

Insulsa est enim vita sine amicitia, & maxima quæq; oblectamenta insuauia, ut Cicero in Lælio declarat.

Oculus vitæ, sapientia.

Sapientia est rerum humanarum & diuinarum noticia, qua sublata, cæca esset vita nostra, & in densissimis tenebris destituta.

In virtute oculi & manus.

Inspicienda enim virtus, & agenda.

Multi nimium, nemo satis.

Habent, intellige. Ex Seneca: Fortuna multis nimium dedit, nemini satis: nam multi quum plus quam sufficit, aut oportet possideant, nondum tamen videntur sibi habere satis quòd ad cupiditatem viuunt, quæ insatiabilis est.

Satis hoc contento.

Nihil tam exiguum, quod non sufficiat ei, qui amplius non requirit.

Satis

SATELLITIVM.

Satis relicturo.

Quid iuuat tam multa congerere, aut
tam anxie custodire, cum velimus nolimus,
relinquenda sint.

Intus, quam exterius formosior.

Vera pulchritudo est in animo, idcirco
Stoici solum sapientem vocabant pulchrum.
Cicero 3. de Fin. & Socrates apud
Platonem in Alcibiade de Votis, optabat,
ut intus pulcher efficeretur.

Intus quam exterius ornatior.

Ornamenta interiora sunt virtutes, eruditio,
acumen: quæ excellentiora sunt vestimentis,
aut forma corporis.

Harmonia interna.

Vt nihil ab alio dissonet, sed sit concentus
in animo dulcissimus: hanc veram esse
musicam dicebat Socrates.

Velle instar omnium.

Apud Deum sufficit velle: & gentili-
um sunt illa celebrata: Si desunt vires, ta-
men est laudanda voluntas. Et: Voluntas
pro facultate.

Natura quis pauper.

Nulli potest deesse, quo se sustentet:
sic enim prouidit natura, ut facile suppetat

ani-

SATELLITIVM.

animantibus alimonia, modò ne quis putet se non posse viuere sine pane siligineo, & pisculis ex mari Ægeò aduectis, aut auiculis multo parandis: panis & aqua vitæ sufficit, interim solum olus.

Opinione quis diues?

Nemo est humanis opinionibus diues: quæ in immensum nostros usus auxerunt, ut nemo tam habeat multa, cui non aliquid deesse videatur: quo fit, ut diues non sit, cum aliquid requirit amplius. Ita, si errorem communem recipimus, nec sua opinione quamquam erit diues, nec aliena.

Nec malum, nec frontem.

Nec mali quid feceris, reueritus Deum: nec quod malum æstimetur, reueritus homines: tum ne alios offendas, aut exemplo sis ad malum.

Sapiens solus longæuus.

Vita enim stultorum non est vita. Eademum est vita, quæ per sapientiam agitur. Ita præferendus est unus dies sapientis longissimæ æternitati stultorum: ex Cicerone 5. Tusculanarum quæstionum.

Nocere promptum, ut pessimum.

Prod.

Prod
Ni
quod
elic di
Et noc
prodel
ullim
vies
pollic
quod
natur
Paupe
Nor
quideli
Quam
alien
Alien
N
dand
in ill
dend
tanqu
lor ca
V
enici
dati h

SATELLITIVM.

Prodesse abstrusum, ut optimum.

Nihil est tam imbecillum, aut tenue, quod non possit aliquà nocere, sed prodesse difficilimum: non est hoc cuiusvis. Et nocere pessimum, nempe diabolicum: prodesse verò, utpote diuinum præstantissimum: idcirco nemo explicare debet vires suas nocendo: quum aranei morsus possit hominem necare: sed iuuando, quod rarum est pulcherrimum, diuinæque naturæ cognatum.

Pauper egens, non carens.

Non est pauper qui caret, sed qui eget, qui desiderat. Socrates forum ingressus: Quàm multis, inquit, ego non egeo,

Alienis lacrymis cautiior.

Alieno risu letior.

Non est gaudendum alienis malis, sed danda opera, ut illis fiamus cautiiores, ne in illorum causam incidamus: nec inuidendum alienæ lætitiæ, sed gaudendum, tanquam si tibi contigisset.

Cor canum in iuuenti corpore.

Vt sit prudentia senilis in iuuenta: cor enim sedes est ingenij & mentis, unde cordati homines.

Prod.

Pedi.

SATELLITIVM.

Pedica nimia fiducia.

Decipitur facilè, quisquis nimium fìdit alijs: sed potissimum, qui sibiipse, ne virtuti quidem suæ: unde facilè nascitur arrogantia, & vanitas, quæ sæpissime virtutibus succrescit.

Columbi oculus in serpentino corde.

Hoc est Euangelio: Estote prudentes ut serpentes, & simplices sicut columbæ. Decet enim nos corde sapere, sed oculo in iudicando uti minimè maligno aut uafro.

Oculus in scepro.

Nulla virtus magis decet principem, quàm prudentia. Quid enim aliud est potentia in stulto, quam gladius in manu furentis? Istud sumptum ex Hieroglyphicis Ægyptiorum.

In virtute delphinus.

Narrant nullum animalium, celerius esse delphino. Admonemur, non debere nos differre bene agere, sed uti in eo adgrediendo magna celeritate.

In ultione Callipèdes.

Suetonius in Tyberio refert, hunc seu hominem, seu animans aliud, cum diem totum se commouerit, non promouere ta-

men

SATELLITIVM.

men cubitum unum, ut tarditas illa in prouerbum venerit. Significat symbolum, lentissimos debere nos esse in ulciscendo.

Temporis minister.

Allusio ad vetus oraculum, Tempori pare: de quo Plato, & Cicero, & Seneca. Ad commodare se debet unusquisq; tempori, nec speret coacturum se tempora, ut suis rebus seruiant: ipse potius presenti rerum statui subseruiat.

Tempori parcus dispensator.

Et istud vetus: Tempori parce. Nihil carius debet nobis esse. Quippe nihil est aliud tempus, quam vita, quam unusquisq; tantum se amare proficetur, quum nullius rei magis sit prodigus, quam temporis. Seneca de breuita de vitæ eodem spectat.

Magno vendendum tempus.

Gloria Crocodilus.

Animal est in Nilo, amne Ægypti: cuius hanc ferunt naturam, ut persequentes fugiat, fugientes persequatur. Sic gloria quærentes fugit, negligentes sequitur.

G

quitur.

SATELLITIVM.

quitur. Salustius de Catone: Quò minus gloriam petebat, hòc eam magis adsequebatur.

Hemerobia vana gloria.

Aristoteles scribit, ad Hippaniam Scythiæ fluuium nasci bestiolas, quæ ad perendinum diem nunquam perueniant, quæ hac de causa dicuntur *επιμεσίδες* & *εμπεροβιαί*, quasi diariæ: sic inanis gloria citò extinguitur, nec diuturna esse potest.

Disce viuere.

Disce mori.

Vtrunq; ex æquo discendum, & rectè viuere, & rectè mori. Nemo rectè moritur, qui non rectè vixerit. Hoc est totius vitæ exercitium, ut bene viuamus, nec iniquo moriamur animo.

Viue, ut possis viuas.

Sic est hinc viuendum, ut ad alteram perueniamus meliorem, atq; adeò veram vitam. Nam præsens vita quid aliud est, quàm peregrinatio?

Virtus exercetur, non perit.

Generosa virtus flatu accenditur.

Virtus

SATELLITIVM.

Virtus inimicitys fortunæ crescit.

Eodem pertinent, Virtutem maiorem fieri aduersis, tanquam materia suorum incrementorum. Medium referri potest, vel ad flatum iratæ fortunæ, vel ad laudem.

Extorquet quies.

Nullum imperium grauius aut potentius quieto, in quo inest plus autoritatis & maiestatis, quàm in vehementi ac turbulento. Tale describit Vergil. *Æneid.* Ac veluti magno in populo. Et Claudianus de consulatu Manli Theodori: Imperium concitatum ut multum habet impetus, sic minus virium: citiùs contemnitur, faciliùs frangitur.

Terrēt imperium.

De imperio vehementi, quod metum quidem incutit, sed debilitat subditorum vires.

Blandum imperium imperiosum.

Maiores enim habet vires, & fortiùs cogit. Ausonius: Blando vis latet imperio.

Domitrix omnium patientia.

Vergilius: Vincenda omnis fortuna ferendo

SATELLITIVM,

rendo est. Fortuna & casus humani & impetus hominum retunduntur, si opponatur moles patientiæ: quod ostenderunt martyres nostræ pietatis.

Nobilitatem non dat unus dies.

Nemo est nobilis, quòd his aut illis parentibus natus sit: nec sors nascendi, quæ uno die contingit, facit nobilem: sed præclari virtutis actus. Iuuenalis: Tota licet veteres exornent undiq; cæra Atria, Nobilitas sola est atq; unica virtus.

Generositas virtus, non sanguis.

At idem tendit. Inductione ad eam rem utuntur: Quis equus generosus? quis canis? nõne qui optimus? & sic in cæteris animantibus, ac stirpibus. Ergo & generosus homo non alius, quàm optimus.

Fortuna nimis blanda, hamata.

Publius in Mimis: Fortuna quum blanditur, captatum venit. Nulla est alia fortuna quàm Deus: sed admonemur, non efferrì, non fidere corporis ac diuitiarum successibus: hi enim fortunæ nomine

SATELLITIVM.

mine solent intelligi, nec Deus nos fallit,
ipsi nos fallimus, stultè utentes rebus,

Fortuna fallacior, quò blandior.

Quod ego ad moderationem animi
Cardinali Cronio dederam: sed non tam
symbolum id fuit, quàm vaticinium. Nam
quum se effusissimè fortuna in illius &
Ceruiani patruum sinum effudisset, repen-
tè utrunquè absumpsit: sed Cardinalem
adulescentem adhuc, alterius & viginti
annorum.

Stabilissima fortuna stultissima.

Idem Mimus: Fortuna nimium quem
fouet, stultum facit. Adimit enim men-
tem, & tantis successibus insolescit ani-
mus humanus, ut iam nec alios ferre pos-
sit, nec se. Memini matrem tuam sapien-
tissimam foeminam dixisse mihi, quum à
Sion ad Richemundiam cymba vehere-
mur, se quidem temperatam & mediam
quandam fortunam malle, quàm vel a-
sperrimam, vel lenissimam: alterutrum
tamen optandum si esset, electuram citius,
tristissimam, quàm blandissimam: infeli-
cibus non deesse consolationem, fortu-
natissi-

SATELLITIVM.

natissimis deesse mentem. Quod dictum verè pudici pectoris & sapientis, ego apud multos in hac regione celeberrimum feci.

Corpus excors fragile.

Horatius: Robur sine consilio mole ruit sua. Et apud Ciceronem sæpè, Nihil esse vires citra consilium.

Cor vel incorporeum firmum.

Consilium magnas per se habet vires, etiam si corporeæ vires desint: quod ostendit natura in formicis aut apiculis. Salustius: Non viribus, aut velocitate corporum res magnæ geruntur, sed consilio, & autoritate. Eadem est sententia Ciceronis in Catone maiore.

Fideli nullæ seræ.

Omnia ei concreduntur, nihil est ei clausum. Theognides: O Cyrne, argento fidelis præstat & auro. Contrà, infideli nihil est satis clausum.

Autoritas rerum agendarum telum.

Plura perficit autoritas, quàm vires, aut etiam consilia. Declarari hoc potest in principibus, qui magnas res gerunt,
non

SATELLITIVM.

non tam opibus aut sapientia, quam auctoritate & maiestate. Bella, dicebat Cæsar, fama plurimum confici. Multum quoque interest quis dicat, honoratus, an inhonoratus, ut ait apud Euripedem Hecuba.

Veraci creditur & mentienti.

Propter auctoritatem, & præceptam fidem.

Mendaci non creditur, & iurato.

Aristoteles interrogatus, quid lucrarentur mendaces, respondit: Ut cum vera dicant, nemo credat.

Magnes amoris amor.

Nihil est quod sic alliciat amorem, ut amor. Martialis. Hoc non fit verbis, Marce, ut ameris, ama. Est naturalis quædam in rebus coniunctio & harmonia, ut nemo illum oderit, a quo diligitur. De hoc Plato, Seneca, & alij.

Philtra amor.

Itaque non est opus alio poculo amatorio ad amorem exprimendum, quam amore.

SATELLITIVM.

Magnum satellitium amor.

Claudianus : Non sic excubiæ , nec
circumstantia pila, Ut tutatur amor. Sal-
lustius : Non arma , aut opes præsidia
regni sunt , sed amici. Nemo enim vult
nocere ei , quem amat. Simile est quod
sequitur :

Firmissimæ opes amor.

Non modò impia, sed stulta est etiam
in rebus mundanis illorum vox, qui a-
iunt, omnia in pecunia esse constituta,
amorem parum posse : quum videamus
maximas opes propter odium subuer-
sas : minimas verò & infirmas amicitijs
constabilitas. Hinc verbum vetus : Vbi
amici, ibi opes. Apud Germanos & Scy-
thas nullæ fuerunt olim opes aliæ.

Vbi terror, ibi timor.

Necesse est cum timere , qui terret a-
lios , Ex vetere sententia apud multos
celebri.

Vbi uber, ibi tuber.

Apuleius in Floridis : Nihil quid-
quam homini tam prosperum diuinitus
datum , quin & tamen admistum sit ali-
quid

quid
qua
quer
& fe
Omi
F
re de
omni
love
fuisse
pore
tulac
Pliniu
Immo
Modi
C
nior
iffer
lijs
patr
quic
tum
nec
cun
ac i

SATELLITIVM.

quid difficultatis, ut etiam in amplissima
quaque læticia subsit quæpiam vel parua
querimonia, coniugatione quadam mellis
& fellis: Vbi uber, ibi tuber.

Omnia proposuit labori Deus.

Horatius: Nil sine magno Vita labo-
re dedit mortalibus. Et Verg. Labor
omnia vincit Improbus. Ferunt fabule,
Iovem hominibus omnia venalia expo-
suisse, precium esse laborem. Dicit non
potest, quantum in re omni valeat quan-
tulacunq; sedulitas, ut de formicis scribit
Plinius.

Immodica imbecilla.

Modica firma.

Quum Theopompus rex Lacedæmo-
norum Ephoros regio imperio opposu-
isset, quærenti uxori, quòd minorem fi-
lijs potentiam esset traditurus, quam à
patre accepisset: Atqui firmiorem, in-
quit. Modicum verò, cùm mediocre est,
tum moderatum. Vtroq; dictum perti-
net. Et in omni vita res mediocres iu-
cundiores ac stabiliiores sunt, quàm vastæ
ac immanes. Vnde illud Hesiodi: Dimi-
dium

SATELLITIVM.

dium plus toto : quia mediocritas nimie-
tate præstabilior. Et Claudianus : Viui-
tur exiguo meliùs.

Magnus ope minorum.

Nemo ad magnitudinem peruenit,
nisi auxilio minorum : quò grauius est
illum infirmiores despiciere, quorum ad-
iumento eò euectus est, unde hoc ipsi fa-
cere liceret.

Vicit vim virtus.

Virtus ut Deo cognata, vires omnes
hominum infringit.

Strauit fortunam virtus.

Multis exemplis ostensum est, poten-
tiorum esse virtutem opibus & casibus
fortuitis, ut magni & excellentes virtute
viri humanos casus sublimes & intrepidi
calcarint : & quibus opes succubissent,
ea virtus superauit : velut carcerem So-
crates, Rutilius exilium, inimicitias po-
tentum Cato : sed atrocissima dictu nostri
martyres.

Fortitudo in fortunam, non homines.

Non est fortitudo cædere, sternere,
cladem hominibus adferre : hoc belua-
rum

SATELLITIVM.

rum est, non hominum. Vera fortitudo est, vicia cohibere, fortuita desplicere, nihil nisi probitatis timere iacturam.

Optima, cibus inuitiæ.

Invidia non arrodit nisi excelsa & optima: humilia, abiecta, vilia negligit, non sunt illi esui. Molestum est, invidiam ferre, & tamen molestius, nihil habere inuidendum.

Invidia sibi & alijs venenum.

Alia perimit, sed primùm seipsam: in cæteris invidia est iniquissima: in hoc æquissima, quòd & illum tanquam veneno consumit, in quo est: & cum ulciscitur, quem impetit.

Invidia vipera.

Ferunt hanc edi, arrosis matris lateribus, ita priusquam exeat, matrem perimit. Sic invidia primùm omnium enecat eum, in quo gignitur, tum prodit venenatissima fera.

Quod Deo, & homini.

Æquum est, nos ipsos voluntati Dei præbere morigeros, ac obsequentes: nobisq; idem placere, quod Deo. Ne quis indigne

SATELLITIVM.

indignetur aut improbet, res sic aut aliter
euenire, quum autor omnium sit Deus:
nos quorsum tendant ignari.

Dacæcus.

Accipe oculatus.

Decet eum qui dat, non meminisse
beneficij: nec multum sectare cui det, cer-
tè continuò oculos auertere, ne expro-
brare, aut imputare videatur, aut laudem
quærere. Eum verò qui accipit, intueri
non tam munus, quàm dantem: & sem-
per meminisse gratiæ. Idcirco fingunt
tres esse Gratiæ, duas nunquam retrospi-
cere, tertiam semper priores intueri.

Bonus bonis & malis.

Malus nec bonis nec malis.

Bonus & admirabilis & charus est bo-
nis & malis: malus verò neutris.

Præsidium in innocentia.

Inter tot vitæ huius pericula, cum re-
liqua omnia iniuriæ obnoxia sint, inno-
centiæ noceri non potest: tum & reliqua
fluxa, & euanida, & infirma sint, sola in-
nocentia efficit, ne aliqua violare possi-
mus, nec quisquam alia re magis fidere,

aut

aut alia
nimenc
ter peric
securus.
mum, in
Matur
Quo
Augusti
quod inte
tu celeri
quam
us lente.
ari putat
Nam pri
ubi conf
Quang
plus ca
latis ge
atis.
Ciconie
Cic
lis relin
ra: cum
du &
eis fi

SATELLITIVM.

aut alia debet comparare suæ salutis munimenta, quis non tutus modò agat inter pericula, sed inter maximos terrores securus. Innocentia humanorum summum, inquit Plinius in præfatione.

Matura.

Quod aliter dicitur: Festina tardè, Augusti verbum apud Suetonium. Per quod intellige, ~~debere in negotijs gerendis celeritatem tarditati admisceri, nec quicquam nimis properanter agi, nec minus lentè.~~ Hæc duo verbo unico significari putant, *Matura*, ut apud Salustium: Nam priusquàm incipias, consulto: & ubi consulueris, maturè opus est facto. Quamquam in consultando velim suscipi plus tarditatis, in agendo autem, modò satis grauitè deliberatum, plus celeritatis.

Ciconiæ beneficium.

Ciconiæ hic mos est, ut unum è pul-
lis relinquat ei domui, in qua est nidula-
ta: tum & parentes senio defectos tam-
diu & nutrit, & gestat humeris, quam ip-
sa eis fuerat paruula atq; imbecillis edu-
cata:

SATELLITIVM.

cata: unde ἀντιπελαργῆρ. Ita optimè in
eam collocatur beneficium, & in homi-
nes gratos: qui eius significantur nota,
tamen si commodandum est cuicumq; pos-
sis. Quod vulgò nostrates dicunt: Bene-
fac, nec spectes cui: sed gratis, potissimùm
propter exemplum.

Comœdia vita humana.

Est enim ceu ludus quidam, in quo u-
nusquisq; agit personam suam. Danda est
opera, ut moderatis adfectibus transiga-
tur, nec cruenta sit catastrophè, aut fune-
sta, qualis solet esse in Tragœdijs: sed læ-
ta, qualis in Comœdijs, ideo additur:

Ne vita Tragœdia.

In qua turbulenta & sæua sunt omnia.

Confide rectè agens.

Neminem metue innocens, nam pro-
bo animo nemo potest nocere: & si cor-
pori noceat, hætenus nocet, ut animam
ex eo tanquam è carcere in libertatem e-
mittat, veramq; vitam.

Veritas temporis filia.

Verum, quod diu latuit, procedente
tempore existit & apparet, ne quis fidat
men-

menda
tem fer
commet
confirm
Lupus m
Vora
Veritas p
Labor
Malicia
Tanc
mat tene
Veritatis
Exilium i
Non
a bonis
runt S
Et illos
hic Ac
barie.
Ne hil
Ex
vel sub
nanci

SATELLITIVM.

mendacio, vel putet in occulto veritatem semper fore. Cicero: Opinionem commenta delet dies, naturæ iudicia confirmat.

Lupus mendacio tempus.

Vorat enim, & absumit.

Veritas premitur, non opprimitur.

Laborat verum, sed eluctatur tandem.

Mendacio comites tenebræ.

Tandem enim obscuratur: tum & amat tenebras, quibus tueatur sese.

Veritatis splendor comes.

Exilium inter malos.

Non est exilium à patria abesse, sed à bonis, & inter malos agere. Relegarunt Sinopen ses Diogenem Cynicum: Et illos relegauit, inquit Diogenes: quum hic Athenis viueret, illi in Pontica barbarie.

Ne bilarem insaniam insanias.

Ex Seneca, quum quis mente abiecta, vel submersa, voluptatibus se & delicijs mancipauit.

Inter

SATELLITIVM.

Inter spiritus calceatus.

Admonet non incautè agendum inter inimicos: quumq̃ inimicis septa sit hæc vita, circumsp̃ctione & magna cautione opus est ad eam transigendam.

Deum sequere.

Vetus dictum, ἵππov θεῶ. Potest sic dici, Deus lux: ut illius & ductui atq̃ auspicijs te totum in hac vitæ milita permittas, & imperijs obtemperes, & exemplum æmuleris.

Fama pluris, quàm opes.

Et iucundior est, & utilior. Multos videmus magis spoliatos opibus, propter aduersam famam, alios propter secundum & fauorabilem rumorem locupletatos.

Virtus pluris quàm fama.

Res solida & firma, & perennatura, pluris æstimanda est, quàm ficta, atq̃ ad-
umbrata: & corpus quantò maioris, quàm umbra?

Virtutis umbra gloria.

Ex Socrate. Ideo compendiosa est ad gloriam per virtutem via.

Oculos

Oculos

In pe

Perinde

Non ex

Clat

salatus

vi: amor

Tempus

Ovi

cles: O

decidunt

bus ille in

Subiecta

Nec

tura su

nec re

eam r

intole

perbia

cuius r

melcis

Gloria

Q

dam.

SATELLITIVM.

Oculos in pectus.

In pectore est cor, sedes cogitationum.
Perinde est ac si dicas : Nosce teipsum.

Non extorquebis amari.

Claudianus in Panegyrico sexti consulatus Honorij. Cætera extorquentur vi : amori non potest vis inferri.

Tempus edax rerum.

Ovidij in Metamorph. 15. & Aristoteles : Omnia tempore contabescunt, & decidunt, præter Deum & spiritus, quibus ille immortalitatem communicavit.

Subjecta Dei manu consistimus.

Nec angeli, nec animæ nostræ sunt natura sua immortales, sed voluntate Dei : nec res ulla vel momentum duraret, nisi eam regentis Dei cura sustinerit. Quò intolerabilior est in tanta infirmitate superbia, aut ingratitude, si non agnoscas, cuius munus sit vita, & ea, quibus intumescis.

Gloria vento discutitur.

Quum aliud non sit, quàm flatus quidam.

H

Propter

SATELLITIVM.

Propter inuidiam vela opulentiam.

Inuidia (inquit Salustius) ex opulentia orta est: ideo opes celande sunt, ne inuidiam nobis pariant: graue est enim eam ferre, quamuis innoxiam.

Honores onera.

Multæ curæ & sollicitudines suscipiendæ sunt, multi labores adeundi constitutis in dignitate, aut honore: maximè, quum illum student conseruare. Non minùs erit venustum si dicatur: Fasces, fasces. Erant fasces magistratum Romanorum insignia. Sunt & fasces farcinæ ac onera.

Virtutis radices altæ.

Ad stabilitatem virtutis pertinet, cum reliqua vix summo solo hæreant.

Mortalibus immortalia præferenda.

Vt virtus & eius æternum præmium diuitijs aut honoribus, aut quibusuis humanis adfectibus.

Alata ætas.

Celerrimè enim auolat: & fugiunt freno non remorante dies. Et hoc citiùs, si sit bona ætas: nam mala diutius immorantur, & premunt.

Fidens,

Fidens,

Spei

de impr

nia fut

est animi

Nec id ta

lum, que

dia term

Cum pu

Nefecer

Finis

numq est

deputat

proderit

Stulta

V

res ex

quid

ymb

Alien

Q

ut for

nocte

Quaa

SATELLITIVM.

Fidens, non confidens.

Sperandum est bene, sed non stolidè,
aut imprudenter: quumq̄ incerta sint om-
nia futura, nec in felicitate attollendus
est animus, nec in aduersis contrahendus.
Nec id tamen sperandum aut adgreden-
dum, quod maius sit viribus, aut verecun-
diæ terminos excedat.

Cuius pudebit, pigeat.

Ne feceris, quod factum nolis.

Finis in re omni spectandus est: stul-
tumq̄ est id agere, quod postea multo se-
dempturus sis. Ne feceris, quum parum
proderit poenitentia.

Stulta de alienis superbia.

Videtur enim absonum, si ob eas te-
res ex tollas, quæ tuæ non sunt. Porrò
quid sit alienum, declaratur proximo
symbolo.

Alienum quicquid adimitur.

Quod tolli potest, nostrum non est,
ut fortuita & corporca: solus animus est
noster.

Quod commodauit fortuna tollet.

H 2

Quod

SATELLITIVM.

Quod mutuauit natura, repetet.

Quod parauit virtus, retinebis.

Commodata videntur à fortuna, quæ eadem redduntur: mutuata à natura, quæ similia, non eadem: sed utraq; non diutius futura sunt apud nos, quàm creditor aut commendator permiserit. At virtutis præclara facinora, quemadmodum inquit Salustius, sicuti anima ipsa, immortalia sunt.

Princeps priuatis sublimior sentiendo.

Non decet principem aut opibus modo, aut potentia priuatis excellere, sed sensu quodam, & opinionibus supra popularem captum sapientissimis: ut non moueatur exiguis & vilibus reculis, sicut plebecula: sed sit in eo, ut dignitas ita sapientia quædam singularis. Indignum enim est eos, quibus cæteri parent, non melius de rebus censere, quàm vulgus imperitorum hominum.

Princeps multis consulendo.

Hoc demum est principem agere, publicas utilitates suis anteponere, existimareq; neminem esse inter subditos, cuius
cura

SATELLITIVM.

cura peculiariter ad se non pertineat. Itaque princeps officium suum implet, propria commoda & proprios adfectus exuendo, induendo communes: idcirco enim electi sunt principes, ut essent, qui suis priuatis soluti curis, publicis excubarent. Licebit & sic dicere: Officium est imperare, non regnum.

Tu tibi venerabilis.

Ne quid turpe vel agas, vel cogites, reueritus teipsum.

Malum occultum perniciosissimum.

Non enim potest aut pœnitentia deleri, aut castigatione tolli, aut explicatio-
ne leuari, aut consolatione leniri, siue sit delictum, siue adfectus aliquis.

Non quàm diu, sed quàm bene.

Ad vitam & actiones omnes pertinet. Multis breue tempus seu vitæ contigit, seu quid aliud agendi: nemini adempta est in quantulocunq; tempore facultas rectè se in eo gerendi, quod instituit. Ideo non refert, quanta sit ei diurnitas, sed qualis administratio. Nec vitam, ut sit bona, longam esse oportet,

SATELLITIVM.

vel in uno momento sanctissimè licet vivere.

Nomen præ opibus.

Pluris enim faciendum est bonum nomen, quam diuitiæ multæ, iuxta sententiam Solomonis.

Odiosus, modò immeritò.

Ne cures quòd odio habearis, modò id culpa tua non contingat, quod aliquid ipse feceris odio dignum.

Ingratitudo multi immerentibus noxia.

Cessant enim homines benefacere, si in ingratos inciderint: ita gratos recusant experiri, ab ingratis læsi. Idcirco lex erat in Græcia aduersus ingratos, quod id viciū videretur communioni & sociati hominum vehementer damnosum.

Iniuria obliuione ulciscenda.

Non est verior aduersus iniuriam ultio, quam si obliuiscaris eius: Sic enim nec animum uret, nec magis lædet, quam si facta non esset.

Præcipitis consilij assecla pœnitentia.

Multum enim cogitandum & deliberan-

berand
tencia e

Quædam

Pari si

uni eue

quis cur

Ne ferr

Nor

thagora

Lachry

Iram

ria, & pe

Dei, sed

veniam

minem

Fustigi

Pe

aut m

Falso

F

neci

Am

Inin

SATELLITIVM.

berandum est, antequam statuas. Sententia ex Platone sumpta.

Quod uni, & omnibus.

Pari sumus omnes creati lege. Quidquid uni euenit, potest omnibus euenire: ne quis cum aliena videt mala, securus agat.

Ne ferrum igni.

Non est ira ferro armanda. Ex Pythagoræ symbolis.

Lachrymis ignis extinguendus.

Iram contra de lachrymis, & pœnitentia, & petitione veniæ placato, non solum Dei, sed etiam hominum: non est turpe veniam precari. Turpe est, Deum aut hominem habere inimicum.

Fastigio caput summitte.

Potentia cede: ne cum opulentiore, aut maiore, aut meliore contendito.

Falso nomine non gaudendum.

Fluxum est enim & momentaneum, nec iuuat cum reclamatione conscientia.

Amicus, ut non alius.

Inimicus, ut non idem.

Amicus sic amandus est, sic colendus,

H 4

sic

SATELLITIVM.

sic cum eo versandum, ut non putes posse inimicum fieri. Inimicum verò sic ode- ris, tanquam aliquando amicus sit futu- rus. In quo damnatur à Cicerone senten- tia Biantis Prienæi, quam securus est in Mimis Publius.

Quod videri vis esto.

Nulla via facilior. Non idem valent fucata & simulata, quod vera & solida. Magna istis inest vis, infirma sunt illa.

Oculum in metam.

ad priora

Spectandus est in omnibus rebus fi- nis & exitus, ne præsentibus periculose decipiamur.

Nocens metuit pœnam.

Innocens nec casum.

Nocens, stimulante conscientia, me- tuit paratam legibus pœnam: innocens fiducia conscientia, nec humanos casus pertimescit: cum sua omnia in se uno, hoc est, in animo & virtute posita esse ducat: tum & illum sequitur, illi fidit, in cuius manu sunt casus omnes.

Excusanda seruitus sub necessitate.

Non dico honesta, ut Publius, sed ex-
cusan-

cusan
adferr
pellitu
que fin
Ne à p
Ve
tatibus,
Turpibu
Ut v
consuet
bus vide
amicum
Hoc
cum, &
dit, aut
nim, qu
bus inu
to, qui
tur pro
rate of
runt,
hortat
plo su
Ne li
C

SATELLITIVM.

cusanda : causam enim probabilem potest adferre, cur seruiat, quia necessitate impellitur : sed multum interest, quam quisque fingat sibi necessitatem.

Ne à pudendo vincaris hoste.

Vt voluptatibus, libidinibus, cupiditatibus, ira, & cæteris vicijis,

Turpibus ne seruito.

Vt vicijis & malis hominibus, quorum consuetudine sis peior, & eorum sceleribus videris esse minister.

Amicum inimicum fugito:

Hoc est, assentatorem, fucatum amicum, & eum, qui sub amicitia nomine odit, aut contemnit, aut inuidet. Sunt enim, qui amicos infelices diligunt, felicibus inuident. Tum illos potissimè fugito, qui amorem simulant, cum insidientur probitati & virtuti : aut qui familiaritate ostensa, labem & ignominiam adferunt, quiq; ad flagicia & facinora vel exhortantur, vel incitamento sunt exemplo sui.

Ne lingua mente celerior.

Cogitandum prius quid loquaris. Ve-

H 5

locif-

SATELLITIVM.

locissimus datus est animus, ne quid possit eum prævertere, si velit: debet hic esse linguæ clausus.

Bellum cum vicijs.

Non cum hominibus debet geri bellum, nec vires ac robur in eos ostentandæ: sed in vicia, qui sunt veri hostes, nobis exitiabiles.

Diuitie iniurie pignora.

Ex Eucherio Lugdunens. Multis fit iniuria, tantum ut tollantur opes: expilantur à furibus, spoliantur à latronibus, & cæduntur. In hos calumniatores inuadunt, in hos iudices acriter cognoscunt, & animaduertunt: præsertim in ijs criminibus, ob quæ fortunæ adimuntur: in quibus nulli tutiores sunt, quàm qui quod perdant non habent, nulli periculo propiores diuitibus.

Bona ad benefaciendum.

Non conuenit bona vel animi, vel corporis, vel extrema data esse homini ad nocendum, nec ad malefaciendum tributa sunt: quod nomen ipsum indicat, ut & sibi prosint & alijs.

Maxi

Max
N
eiden
hunc
Thefa
Ma
bonus
Quod
Q
nes: a
V
Ex
facile q
bit: ita
Non d
E
ut op
lum e
sollicit
lienar
Null
culus
Hinc
quoc

SATELLITIVM.

Maximæ opes prodesse.

Nihil iucundius ipsi, qui id facit: nihil eidem tutius: nam qui profuit multis, hunc tuentur multi.

Thesaurus gratia boni.

Magnus est thesaurus gratia, quam vir bonus debet pro beneficio.

Quod vides non diu.

Quæcunq; in vita cernis, non diu cernes: aut enim illa interitus auferet, aut te.

Ut verax, ne suspicax.

Ex Eucherio. Qui enim suspicax est, facile quæ comperta non habet, adfirmabit: ita mentietur adfectus impulsu.

Non diues, ni contempnas.

Ex Seneca. Nemo enim suis diuitijs, ut oportet utitur: nec fructum ex eis ullum capit, qui noctes & dies pro illis est sollicitus: qui verò possidet tanquam alienas, hic demum tanquam suis fruitur. Nullum bonum iuuat animum, nisi ad culus amissionem ipse præparatus est. Hinc illud Mimi: Despicere oportet, quod possis deperdere.

Expen.

SATELLITIVM.

Expende.

Singulorum pondus & precium æstis mandum, tum quæ dicturus, quæq; acturus, exordia, progressus, exitus rerum.

Sine querela.

Viuendum ita, ut non sit, cur vel de te quisquam conqueratur, vel ipse de quoquam aut de fortuna: nec ipse cuiquam facias iniuriam, nec factam tibi credas. Seneca de Tranquillitate vitæ: Adsuescendum itaq; conditioni suæ, & quam minimum de illa querendum, & quidquid habet, circa se commodi, apprehendendum. Nihil tam acerbum est, in quo non æquus animus solatium inueniat. Hoc in symbolum nostrum.

Antea. Frenum in lingua.

Ne soluta dicat quod noceat: undè infrenes nominantur.

Ne bos in lingua.

Allusio ad vetus prouerbium. Bos moneta nummi erat Attici, & hinc ipse nummus sic appellabatur. Qui tacebant precio conducti, dicebantur loqui non posse, quòd bouem haberent in lingua.

Simi-

Simi
merc
retur
cur, G
Accu
Me
facias
ur due
lum G
Pote
ternis
ctius h
Lay
Ad
se
ruditi
ulmo
cirò
P
N
belu
bus a
Et
non

SATELLITIVM.

Simile est illud, quod in Demosthenem mercede tacentem, cum anginam causaretur, quidam dixit: Non anginam patitur, sed argentanginam.

Accuratè cogita immutabilia.

Multum deliberandum est, antequam facias, quod factum mutari non poterit: ut ducere uxorem, sacris initiari, aut bellum suscipere, aut prælium committere. Potest etiam aliò referri, ut multum de æternis illis post vitam cogitemus, quò sanctius hic viuamus.

Longius, modò tutius.

Ad vitam spectat, ad tempus etiam, ne sectemur dispendiosa compendia vel in eruditione, vel in parandis opibus, aut eiusmodi. Augustus solitus erat dicere: Sat citò, si sat bene.

Populo cede, non pare.

Non est cum multitudine pugnandum, belua multicipiti: sed nec eius opinionibus adsentiendum.

Et pila sua umbra.

Nullus est tam contemptibilis, qui non & prodesse in loco, & quod facilius est,

SATELLITIVM.

est, nocere possit : ideo nemo contem-
nendus.

Hospes ne curiosus.

In aliena domo, in aliena ciuitate de-
cet unumquemq; modestè se gerere, nec
curiose se interponere in administratio-
nem. Multò magis conuenit nos in hoc
mundo minimè sollicitè, aut curiose age-
re, in quo planè hospites sumus, seu ex-
ules veriùs.

Cede, modò doce.

Ex amore sciendi dictum à Diogene
Antistheni, cùm is sustulisset baculum,
ut discipulum cæderet, molestum scisci-
torem.

Magnum hospitium magni hospitis.

Non potest exiguum esse hospitium,
quod implet magnus hospes : nec con-
temnendum id corpus, quod inhabitat
excelsus animus.

Tota vita dies unus.

Ex Quintiliano in Mathematico. Si
omnia vitæ huius diligenter excutiantur,
quid aliud est vita tota, quàm dies unus?
aut quid est in uniuersa vita, quod non
sic

sic in
exatia
tibus.

Diary

Ex
etatis

Ex u/

Ve

quantu
egeas.

Maiore

Ac

quilsq
melit

ciores

Foris

In

ad su
pa est

pud

ra dep

vicia

Pote

lynx

SATELLITIVM.

fit in quouis die? ut mirandum sit, non exatiari homines eisdem toties redeuntibus.

Diarij omnes.

Ex superiore pendet, & ad breuitatem ætatis refertur.

Ex usu, non collatione fortuna.

Vt sis diues, non spectandum est tibi quantum alij possideant, sed quanto tu egeas.

Maiores superbus, minores mæstus.

Ad minuendam superbiam spectat quisq; præstantiores se, in eo, de quo intumescit: ad leniendum mœrorem infeliciores, in eo, de quo tristatur.

Foris Argus, domi talpa.

In eos, qui in aliena mirè oculati sunt, ad sua cæci. Argus centoculos fuit, talpa est cæca. Fabella est de manticis apud Æsopum & Persium, quarum altera dependet ad pectus, in qua sunt aliena vicia: altera ad tergum, in qua nostra. Potest etiam dici: Domi Tiresias, foris lynx.

Ne

SATELLITIVM.

Ne nimium scrutare.

In eandem sententiam & sic; Ne molestus percontator.

Certum in incerto.

Nihil est vita incertius, in hac paranda est virtus, certissima possessio: intuentia altera illa immortalis. Cogitanda mors, qua nihil est certius: vanæ & incertæ spes, & sollicitudines dimittendæ, quibus (quemadmodum Manlius inquit) dum quærimus ævum, perdamus.

Vuluptates spectata abeuntes.

Nam quum adveniunt, delectant: ideo pulchræ iucundæq; existimantur: recedentes, turpitudinem ac foeditatem suam produnt. Posset sic adformari: In voluptate ~~derisum~~, non faciem. Videbis foeditatem earum, & pœnitentiam, quam relinquunt: sic fit, ut eas auerferis, ac detestere.

Voluptas malorum esca.

Platonis sententia. Malus capitur voluptate, bonus consilio. Bono viro Deus est lex, malo cupiditas.

Falle

SATELLITIVM.

Falle viuens, sed non te.

Veuus erat, λάδε βιώας. Putant fuisse dictum Epicuri: de quo Plutarchus, & Horatius. Nec vixit malè, qui natus moriensq; fefelr: addendum tamen, ne quis seipsum in vita ignoret, & si ab alijs ignoretur.

Non refert quâ, sed quò.

Nihil refert quâ transeas in hac peregrinatione vitæ, sed quò peruenias. In omni loco, in omni fortuna licet rectè agere, & illò peruenire, quò intendimus.

Scopulus in undis.

Vt sit in animo tanta firmitas, quam undæ omnes & fluctus humanorum casuum concutere non valeant, semper immobilis, & altior fortuna.

Miserrimum pendere.

Inter spem & metum suspensum esse, miserrimum.

Ne bis puer.

Antiquum prouerbum, Bis pueri senes: de senibus deliris & dementibus. Admonet, ne in grandiore ætate viuamus, aut sapiamus pueriliter.

Ne

SATELLITIVM.

Ne laborem citra præmium. ¶

Ne laborem laboris præmium.

Laboris in res mundanas, vel præmium est nullum, aut certè vanitas: vel alter labor honestior quidem, sed molestior: ut qui dignitates dignitatibus mutant. Sic clamat Hercules ille in Tragœdia: Finis unius mali, gradus est sequentis. Interim præmium horum laborum est sempiternus cruciatus, sicut Paulus inquit: Stipendia peccati mors.

Pertuso dolio nihil infunde.

Allusio ad dolium Danaïdum, apud inferos, ut habent fabulæ. Ad multa tendit, ne quid des prodigo & profuso: ne rimosæ auri, & loquaci arcanum credas, ne cupiditatibus inseruias, ne voluptatibus obsequaris, ne insatiabilibus largiri adsuecas.

Turpe gigantem in nano.

In tam pusillo corpore, quantum natura dedit hominibus, tam fragili & infirmo, turpissimum est esse tam ferum & superbum animum, qui stultitia & superbia cœlos etiam contingat.

Diffi.

Diff
C
lo gl
uetu
quã
fund
ma li
Malu
F
acpre
um fe
cjs Ci
Nesci
Futu
confida
nis, q
Eoder
Facien
T
quod
tura:
menc
stabil
Man
A

SATELLITIVM.

Difficilis gloriæ custodia.

Quàm multa perferenda sunt studio-
so gloriæ, ut paretur, ut parta conser-
uetur: Maior perpetianda est seruitus,
quàm emptis lapide: quum gloriæ, nisi
fundamentis virtutis innitatur, fugacissi-
ma sit.

Malus potentie custos metus.

Fragiles opes, quas multi metuunt,
ac proinde oderunt. Sententia est omni-
um ferè sapientum, quam tractat in Offi-
ciji Cicero.

Nescis quid ferus vesper vehat.

Futura incertissima, ne quis nimium vel
confidat, vel desperet. Dictum est Varro-
nis, qui sic satyras aliquot suas inscripsit.
Eodem refertur: Inter os & offam.

Faciem ne aperias.

Tecta est facies humana verecundia:
quod solum velamentum reliquit ei na-
tura: non est exuenda tam honesto tegu-
mento. Nihil enim inuerecundia dete-
stabilius.

Manum per frontem ne ducito.

Allusio ad illud: Perfricare frontem,

I 2

sive

SATELLITIVM.

siue faciem, siue os : de ijs dictum, qui pudorem excutiunt.

Splendor summus non intueendus.

Solem si sereno cœlo intuearis, nocet oculis, interdum excæcat : sic si diuinitatis fulgorem tentes contemplari, oculos mentis amittes. Qui scrutatur maiestatem (inquit Sapiens) opprimetur à gloria. Non cupiunt angustia mentis humanæ rem tam sublimem atq; amplam. Non videbit me homo, & viuet, ait Deus. Adoranda sunt hæc, non scrutanda.

Linguas ne præscinde, sed caue.

Non est libertas hominibus tollenda. Nam sicut Augustus dixit : Decet in liberis ciuitatibus liberas esse linguas. Sed sic viuendum, ne sit, cur homines suam in te libertatem velint exercere.

~~Ora virtute obtura, non metu.~~

Eodem spectat : Non claudenda sunt ora metu, operculo fragili & inualido : bene agendo efficies, ne quis male de te sentiat, ac proinde nec loquatur.

Cogit

Cog
cog
Cog
& t
leit
bea
age
om
Ho
con
alter
teor
vita
dici
tium
Sua
qua
sent
iuu
An

SATELLITIVM.

Cogitatus liber.

Nemo prohibere potest quenquam cogitare.

Cogitatus quis coget? vis veritatis.

Hæc enim suspensiones omnes tollet, & tanta est, ut ultro in mentes hominum se insinuet: efficiatq̄, ut nemini aliter libeat cogitare, sæpè nec liceat. Ideo rectè agendum est: non aliter adsequemur, ut omnes de nobis rectè sentiant.

Homo homini par.

Ne quis supra hominem se efferat, ne contemnat, ne despiciat, ne se præferat alteri, cùm simus omnes à DEO parente omnium æquo iure conditi, & in hanc vitam missi. Potest etiam ex Seneca sic dici: DEO imperium, homini consortium.

Suavissimus post laborem fructus. — NB

Sic demum frui iuvat, cùm res labore quæsitæ est, ut molestia præterita usu præsentis leuctur. Vulgare est: Parta labore iuuant.

Animo corpus fulciendum.

Non succumbendum operibus honestis.

I 3

stis.

SATELLITIVM.

stis. & deficientibus corporis viribus, animi conatus tantus sit, ut labens ac decedens corpus sustentet: ex Seneca, libro de Vita beata.

Nocens se iudice nunquam absoluitur.

Semper enim accusatur, & condemnatur à conscientia mentis suæ. Iuuenalis: Exemplo quodcumq; malo committitur, ipsi displicet auctori: prima hæc est ultio, quòd se, Iudice nemo nocens absoluitur. De hac re Cicero in Pisonem, & pro Roscio Amerino: & Seneca multis in locis. Apud Quintilianum est illud prouerbij: Conscientia mille testes,

Ebrietas nec madida, nec sicca.

Ebrietas madida est, quæ fit ex vino, aut ceruisia: sicca verò, quæ adfectu aliquo immodico, cum is vim omnem mentis & iudicij consopiuir, ut ira, læticia, metus, insolentia, ex immodicis fortunæ successibus arrogantia, voluptates, & omne delectamentorum genus, quam ebrietatem Græci vocant *αδύπ*, quasi inuinam. Vtraq; cauenda, utraq; hominem extra se pellit, & impotentem sui reddit.

Potena

Pat
lofo
viol
mur
ranc
cat:
Idem
bus,
ludi
Pree
V
lo, qu
rids:
quipp
tur te
ca ro
acce
sis ex
Que
D
uoco
nihil
aut r
est q

SATELLITIVM.

Potentio rem te ne admittito.

Consuetudo viciorum, & qui à philosophis habitus dicitur, à Græcis *εἶς*, violentissimus est tyrannus, quum animum occupauit. Ideo magnopere laborandum est, ne quis talis in nobis inualescat: non erimus nostri iuris illo admissio. Idem dicendum de multis perturbationibus, ut ira, ut auaricia: sed potissimum ludi cupiditate, amore, & voluptate.

Precibus emptum, carum.

Vulgare dictum, Cicero: Emere malo, quam rogare. Item Apuleius in Floridis: Magnum precium sunt preces: quippe illis additur verecundia. Sic igitur te compara, ut paucis egeas, quò pauca roges: & rogatus magnum te credito accepisse precium eius, quod rogaris, ne sis exoratu difficilis.

Quiesce nihil acturus.

Dictum Attilij, quod cicit Plinius No-uocomensis: Satius est ociosum esse, quam nihil agere. Nihil agere, est rem inutilem, aut non successuram tractare: consultius est quiescere, quam nihil agere.

SATELLITIVM.

Ingenium inexercitatum, torpidum.

Cato ingenium hominis dicebat ferro esse simile, quod ex usu splendet: at in ocio rubigine obducitur, & exeditur. Exercendum semper ingenium: ocia enim feracissimum viciorum seminarium: sed honesto aliquo & pulchro opere, velut eruditione & virtute: nam rebus flagitiosis aut turpibus exercere, hoc verò non exercere est, sed corrumpere, de quo est sequens symbolum.

Ingenium situ pereat, non sentibus.

Præstat ociosum degere, quàm malis exercitamentis occupari.

Nullus sine linea dies.

Ex veteri dicto, & more Apellis Cōpictoris, qui tanta fuit in arte sua diligentia, ut nullus præteriret dies, tam alijs rebus occupatus, in quo non ipse saltem lineam aliquam penicillo duxisset. Et erit olim maxima pars artis in lineis tenuissimè ducendis sua. Admonet, non debere diem ullum abire, in quo non aliquid dignum homine egerimus: opus videlicet ingenij, vel ad eruditionem, vel ad prudenti-

den
spe
toni
vita
te q
Calu
I
natur
ac qu
occid
Bene
E
lis, &
mitta
quo p
ctu v
Iust
E
est i
rere
cedu
Ma
ut
per

SATELLITIVM.

dentiam, vel ad probitatem & pietatem
spectans: quem dicunt fuisse Censorij Ca-
tonis morem. Iis verò, qui alijs artibus
vitam quærent aliquid esse in sua cuiq; ar-
te quotidie exercendum.

Calumniæ morsui nullum remedium.

Nullum ferè est tantum malum, cui
natura remedium non parit, saltem fuga:
at qui calumnia & clam mordet, & ante
occidit, quàm sentiat.

Benenoli multi, consiliarij pauci.

Ex Solomone: Multis bene & ve-
lis, & facias: arcana tua ne cuius com-
mittas, nec quemlibet consule. Delige,
quo possis in hanc rem tutò & cum fru-
ctu uti.

Iustitia gratuita.

Ex Cicerone, primo de legibus: Nihil
est iniustius, quàm iustitiæ præmium quæ-
rere. Et qui mercede est vir bonus, mer-
cede etiam erit malus.

Misericordia venalis, crudelis.

Crudele est eum, qui sic affectus est,
ut misericordia indigeat, cogere aliquid
pendere, quo subleuetur. Est enim acer-

SATELLITIVM.

bus & immitis animus, quem non fle-
ctit hominis calamitas, sed suum com-
modum.

Bonorum rector, malorum victor.

Ex Seneca, epistola 85. In secundis re-
bus regendum est, in aduersis pugnan-
dum: fortuna prospera gubernanda arte,
consilio, prudentia, ingenio: irata retun-
denda magno robore, & inuicto animo
superanda, & calcanda.

Quod inuenisse pigeat, ne queras.

Satius est id ignorare: ut probrum
domesticum, tristem sortem à diuinacu-
lo: quæ si prædicatur, nihil aliud, quàm
angit assiduò cor.

Tantum scis, quantum operaris.

Ferunt verbum hoc fuisse frequens di-
uo Francisco. Ita est. Verius scit vir bo-
nus & rudis, quid sit virtus, quàm malus
& doctus: & in rebus sacris Christi spiri-
tus copiosissimè præbet se pñs. Quid pro-
dest malo scientia? nec verè scit, tamen si
argutè disserat: nam in peccato semper
inest cæcitas. An non melius nouit, quid
sit pingere, qui imperitè de pictura dispu-
tans,

tan
disp
cole
Per
prin
bi su
cui p
admi
bere
quoc
mon
sulto
uatar
sume
Paru
Na
guo
menf
Vnum
V
Chri
min
turan
& re

SATELLITIVM.

tans, peritè pingit: quàm qui doctissimè
disputans, indoctissimè & lineas ducit, &
colores inducit?

Persona publica priuatam depone.

Cui magistratus, aut imperium, aut
principatus mandatur, is sciat iam non sibi
suas utilitates quærendas, sed populi,
cui præest: sic optimè publicum officium
administret, alioqui fiet tyrannus. De-
beret pro curiarum foribus dictum ali-
quod in hanc sententiam inscribi, quo ad-
monerentur magistratus & eorum con-
sultores: Huc ingrediens, personam pri-
uatam relinque in limine, publicam
sume.

Paruo fames constat, magno fastidium.

Naturæ paucis rebus satisfit, fames ex-
guo cibo placatur, & tollitur: ingentes
mensæ fastidium adferunt, & morbos.

Vnum est necessarium.

Verbum Domini & seruatoris nostri
Christi, ad augendam curam pietatis, &
minuendam sollicitudinem rerum peri-
turarum. Procuratio & cibi, & potus,
& rei familiaris, in qua Martha versaba-
tur,

SATELLITIVM.

etur, utilis quidem homini ad tempus: at sedere ad pedes domini, & verbum illius puris animis haurire, quod erat Magdalene munus, id demum necessarium, & quod nunquam aufertur. Quum omnia siue ingenij decora atq; ornamenta, siue corporis atq; externa commoda expendis, intelliges unum esse homini necessarium.

Mente Deo defixus.

Hoc symbolum tam fausto omine ponetur ultimum, quam illud primum: Scopus vitæ Christus. Ipse est initium, ipse finis, ab ipso proficiscuntur omnia, in ipsum tendunt. Huic oportet nos adfigamus, si volumus beati esse, non alio clauo, quam mente ipsa. Possunt alia permulta symbola deduci ex Platone, Cicerone, Seneca, Horatio: sed præcipuè sacris literis, fonte ut copiosissimo, ita liquidissimo ac purissimo: & scriptoribus nostræ religionis. adsunt prouerbia tot, & metaphore, & allegoriæ, fabulæ quoq; & historiæ, quæ suppeditare magnum numerum possunt: & nostra hæc mutari, atq; in alias verti formulas licebit, & ex
scho-

Scho
attig
reip
ra pr
nis o
quod
quod
ent li
omn

SATELLITIVM.

Scholiolis alia desumi. Quocirca nec illa
 attigi, quæ sunt omnibus in ore: Nosce
 teipsum: Ne quid nimis: Sponde, iactu-
 ra præstò est: quæ dicuntur tria Apollini-
 nis oracula. &, Dimidium plus toto,
 quod Hesiodi: tum, Sustine & abstine:
 quod Epicteti. Hæc quæ posui, suffici-
 ent siue ad sententiarum copiam, quæ
 omnes penè his sunt conclusæ, siue ad
 rationem ostendendam: quem-
 admodum alia possunt
 innumera ex-
 cogitari.

us: at
 n illius
 Magda-
 rum, &
 m omnia
 tra, siue
 la expen-
 ini neces-
 domine po-
 tum: Sco-
 ritum, ipse
 omnia, in
 nos adfi-
 , non alio
 offunt alia
 ex Platone,
 sed præcipue
 sissimo, ita li-
 scriptoribus
 uerbia tot
 balæ quæq;
 agnum nu-
 ec murari,
 ebis, & ex
 scho-

H A F N I Æ
I M P R E S S V M T Y P I S
Iohannis Stockelman, p^{ri}

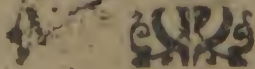
• S S •

Impensis Iohan. Alborg.

A N N O
—
M. D. X C I X.

PIS

111

orig.

